

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1900. Första Kammaren. N:o 23.

Lördagen den 31 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 10,30 f. m.

Justerades protokollet för den 24 i denna månad.

Anmälades och bordlades statsutskottets utlåtanden:

n:o 48, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående öfverförande af medel från de ecklesiastika bostälленas skogsfond till presterskapets löneregleringsfond; och

n:o 49, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående lönetursberäkning för vissa lärare vid Göteborgs högskola;

bevillningsutskottets memorial n:o 29, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut vid behandlingen af bevillningsutskottets betänkande n:o 27, i anledning af väckta motioner rörande hvitbetssockertillverkningsafgiften och tullen å socker;

sammansatta banko- och lagutskottets memorial n:o 2, angående ersättning till utskottets sekreterare; äfvensom

lagutskottets utlåtande n:o 33, i anledning af väckta motioner om ändrade bestämmelser rörande formen för äktenskaps ingående.

Upplästes följande ingifna läkareintyg:

Att ledamoten af Riksdagens Första Kammare v. härads-höfding *Knut Tillberg* är af sjukdom, influensa, hindrad att tillståndet deltaga uti riksdagsarbetet, intygar,

Stockholm den 30 mars 1900,

B. H. Santesson,
prakt. läkare.

Herr talmannen hemställde, att kammaren behagade besluta att till behandling företaga de på dagens föredragningslista upptagna ärenden först kl. 1 e. m., och att kammaren följaktligen

ville efter ceremonien på rikssalen denna dag vid utgången derifrån åtskiljas för att åter sammanträda på vanligt rum kl. 1 e. m. Denna hemställan bifölls.

Till åtlydnad af Kongl. Maj:ts nådiga kallelse afgingo herr talmannen samt kammarens ledamöter kl. 10,48 f. m. till rikssalen, der äfven Andra Kammaren infann sig. Sedan herr statsrådet och chefen för civildepartementet von Krusenstjerna uppläst Kongl. Maj:ts nådiga förordnande för hans excellens herr statsministern Boström att å Kongl. Maj:ts vägnar på rikssalen meddela Riksdagen Kongl. Maj:ts svar på Riksdagens skrivelser den 14 och 27 nästlidne februari angående af Riksdagen beslutade ändringar i rikets grundlagar, blef det nådiga svaret af hans excellens herr statsministern uppläst; hvarefter ceremonien i rikssalen afslutades och Första Kammaren, enligt förut fattadt beslut, åtskildes vid utgången från rikssalen kl. 11,10 f. m.

Kammaren sammanträdde åter kl. 1 e. m.

Herr statsrådet grefve *Wachtmeister* aflemnade Kongl. Maj:ts nedannämnda nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o) angående efterskänkande af ett kronan tilldömdt skadeersättningsbelopp för obehörig afverkning å den Rättviks och Boda socknemän upplåtna så kallade brobyggnadsskog i Kopparbergs län;

2:o) angående försäljning af två under förre landshöfdingebostället 2 mantal Marieholm n:is 1 och 2 i Skaraborgs län lydande lägenheter;

3:o) angående försäljning af vissa till kronoparken Alträsk i Norrbottens län hörande jordområden; samt

4:o) angående upplåtelse åt staden Kristianstad af ett till kronoparken Gamla Espet i Kristianstads län hörande område.

Föredrogs och lades till handlingarne Kongl. Maj:ts denna dag å rikssalen afgifna svar i anledning af de utaf innevarande års Riksdag antagna grundlagsändringar; och skulle detsammas innehåll meddelas Riksdagens kanslideputerade för att iakttagas vid riksdagsbeslutets uppsättande.

Föredrogs, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran statsutskottets nästlidne dag bordlagda utlåtanden n:is 6 och 47 äfvensom sammansatta bevilnings- och lagutskottets samma dag bordlagda utlåtande n:o 1.

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande statsutskottets den 28 och 30 i denna månad bordlagda memorial n:o 45, med anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut i vissa frågor rörande anslagen under riksstatens fjerde hufvudtitel.

Punkterna 1 och 2.

De föreslagna voteringspropositionerna godkändes.

Punkten 3.

Herr Sandberg: Om, såsom sannolikt är, den nu föredragna voteringspropositionen blifver af Riksdagen godkänd, skapas enligt mitt förmenande derigenom ett predjudikat af synnerligen betänklig art. När helst endera kammaren vid ett anslags beviljande fäster något vilkor af större eller mindre betydenhet, måste gemensam votering anställas om ett sådant vilkor. Om en dylik princip gjort sig gällande för några år sedan, då regeringen framlagt proposition om genomförande af den under så många år för lärarne vid de allmänna läroverken i utsigt ställda och utlofvade löneregleringen, hade säkerligen en voteringsproposition uppställts af ungefär följande innehåll: den af regeringen föreslagna löneregleringen bifalles *med* vilkor, att latinet uppskjutes till sjette klassen, och för motsidan: löneregleringen bifalles *utan* sådant vilkor. Hvad skulle Ni, mina herrar, tyckt om en sådan voteringsproposition?

*Föreslagen
voterings-
proposition i
fråga om an-
slag för stür-
kaude af
landets fasta
försvar.*

Jag yrkar för min del afslag.

Herr von Ehrenheim: Om den ena kammaren vid ett beviljadt anslag fäster ett vilkor, som icke har sammanhang med anslagets användande, lärar gemensam votering om anslaget icke kunna företagas, men förhållandet är icke sådant i nu föreliggande fall. Meningsskiljaktigheten, som gifvit anledning till den förre talarrens yrkande, går endast ut på, huruvida regeringen skall få i mer eller mindre vidsträckt mån använda anslaget till samma hufvudsakliga ändamål eller befästningsväsendet, och under sådana förhållanden anser jag ostridigt, att votering skall ega rum. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Almström: Jag tager mig friheten yrka återremiss af ärendet.

*Föreslagen
voterings-
proposition i
fråga om an-
slag för stäm-
kande af
landets fasta
försvar.
(Forts.)*

Sedan öfverläggningen förklarats slutad, yttrade herr talmannen: Riksdagsordningens 65 § innehåller följande: »När i fråga om statsutgifter eller bevillning, eller angående riksbankens eller riksgäldskontorets styrelse och förvaltning, inkomster och utgifter, kamrarne fatta stridiga beslut, som ej uppå vederbörligt utskotts förslag varda sammanjemkade, skola begge kamrarne hvar för sig rösta om de olika beslut, hvori hvardera förut stannat; kommande den mening, som dervid erhåller de flesta ledamöters af båda kamrarne sammanräknade röster, att gälla såsom Riksdagens beslut».

Då med de nyss upplästa orden »fråga om statsutgifter» måste afses icke endast de olika anslagsbelopp, som för ett statsändamål blifvit bestämda, utan äfven såväl anslagets ändamål, i fall olika beslut derom äro fattade, som ock de olika bestämmelser i afseende å anslagets användande, hvilka kunna hafva blifvit gjorda, anser jag mig, med stöd af nyss upplästa 65 § i riksdagsordningen, icke kunna framställa proposition om afslag å den nu föredragna voteringspropositionen. Vid sådant förhållande återstå af de under öfverläggningen framställda yrkandena blott två, det ena om godkännande af den föreslagna voteringspropositionen och det andra om återremiss.

Härefter gjordes propositioner jemlikt dessa båda yrkanden, och förklarades propositionen på den föreslagna voteringspropositionens godkännande vara med öfvervägande ja besvarad.

Punkten 4.

Den föreslagna voteringspropositionen godkändes.

Vid förnyad föredragning af statsutskottets den 28 och 30 innevarande mars bordlagda utlåtande n:o 46, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående fortsatta åtgärder till förekommande af skogshärjning af insekten nunnan, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs å nyo lagutskottets den 28 och 30 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 30, i anledning af väckta motioner angående ändring i vissa delar af förordningen om kommunalstyrelse på landet.

På framställning af herr talmannen beslöts, att förevarande utlåtande skulle företagas till afgörande sålunda, att utskottets deri intagna lagförslag först föredroges paragrafvis med ingress och rubrik sist samt att derefter företoges utskottets hemställan.

Utskottets förslag till lag angående ändrad lydelse af §§ 11, 21, 59 och 73 i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862.

Lagförslag ang. ändrad lydelse af vissa §§ i förordningen om kommunalstyrelse på landet.

§ 11.

Herr Walldén: Den fråga, som nu, efter hvad jag tror, för minst tjugonde gången föreligger till behandling i kammaren, är lika gammal som vår gällande kommunallagstiftning — den föddes i samma ögonblick som denna. Redan 1858 års komité, hvilken skref första förslaget till våra nuvarande kommunallagar, fäste sin uppmärksamhet vid vådorna utaf, såsom komitén uttryckte sig, att hela den kommunala myndigheten skulle kunna sammanfalla uti en eller några få personers händer. »Om det ock», yttrade komitén, »måste medgifvas, att ett sådant förhållande någon gång kunde för kommunen alstra något nyttigt och godt. stode likväl icke en så beskaffad patriarkalisk ordning i öfverensstämmelse med kommunalfrihetens princip i ett konstitutionellt samhälle. Den kunde ock lätteligen komma att på de öfriga medlemmarne af kommunen utöfva en förlamande och förtryckande inverkan samt återhålla all nyttig kommunal företagsamhet». Komitén ansåg sig emellertid hafva förebyggt detta genom det stadgande, som komitén föreslog, och hvilket sedermera blifvit och ännu är lag, nemligen att för utarrenderad jordbruksfastighet skulle endast arrendatorn, icke jordegaren utöfva rösträtt. Emellertid dröjde det icke längre än till den riksdag, då Kongl. Maj:t till Rikets Ständers pröfning framlade sitt förslag till nya kommunalförfattningar, innan man fäste sin uppmärksamhet vid, att denna begränsning dock icke var tillräcklig, utan att, om den äfven kunde medgifvas vara till fyllest i afseende på jordbruksfastighet, det likväl funnes andra förmögenhetsobjekt, för hvilka rösträtten kunde komma att utöfvas, och för dessa ansåg man ett relativt maximum af en tjugonedel vara erforderligt. Detta förslag, framställt af allmänna besvärs- och ekonomiutskottet, antogs af bondeståndet, af borgareståndet med några modifikationer, men förkastades af ridderskapet och adeln samt af presteståndet. Derefter utfärdades de nya kommunallagarna af 1862 utan någon sådan begränsning, men redan vid närmast derpå följande riksdag, den, som började samma år, 1862, framställdes yrkande på ännu mera, icke införande af ett relativt maximum endast för de s. k. lösa fyrkarna, utan ett för alla röstberättigade lika, relativt maximum af en tiondedel. Allmänna besvärs- och ekonomiutskottet öfvergaf sin vid förra tillfället intagna position samt tillstyrkte detta förslag, hvilket ock antogs af bondeståndet, men afslogs af ridderskapet och adeln. Sedan följde den sista ståndsriksdagen, då äfven förslag förelåg om rösträttens begränsning till en tiondedel, men då sköts frågan åt

*Lagförslag
ang. ändrad
lydelse af
vissa §§ i för-
ordningen om
kommunal-
styrelse på
landet.*

(Forts.)

sidan, emedan alla stånden funno, att i en så vigtig sak som denna borde man icke gå den nya representationen i förväg.

Också blef denna sak ett af de första föremålen för den nya representationens uppmärksamhet, och jag tror, att om man undantager endast 7 eller 8 riksdagar, kan man säga, att denna fråga vid alla öfriga alltifrån denna tid förevarit till behandling inom de båda kamrarne. Man har sökt dess lösning på alla möjliga vägar, man har talat om lika rösträtt antingen helt och hållet eller också vid vissa val, om graderade skalor, om relativt och absolut maximum, satta vid olika siffertal, om särskilda bestämmelser för bolag, om qualificerade majoriteter och annat mera; men om intet hafva de båda kamrarne kunnat komma öfverens. Dock har Andra Kammaren upprepade gånger, dels med lagutskottets tillstyrkan och dels mot dess afstyrkande, beslutit antagande af rösträttsmaxima utaf olika slag, mest en tiondedel, men någon gång också en tjugonedel. Deremot har Första Kammaren aldrig gått med på något, utan satt sitt veto mot hvarje försök i denna väg. Först vid 1894 års riksdag enades båda kamrarne om en skrifvelse till Kongl. Maj:t, uti hvilken, sedan man i motiveringen framhållit, att denna fråga om rösträttens begränsning dock kunde vara en sak att tänka på, begärdes, att den utredning, hvilken man visste vara af Kongl. Maj:t anbefald, snarast möjligt måtte för Riksdagen framläggas. Denna skrifvelse föranledde, som bekant, tillsättandet af 1897 års komité samt den kongl. proposition, hvilken afläts till 1898 års Riksdag. Hvad derefter har följt torde vara i så friskt minne, att jag derom icke behöfver erinra kammaren.

Jag har tillåtit mig denna lilla tillbakablick på hvad i saken förut tilldragit sig, emedan intet synes mig mera egnadt att rigta tanken på, att det dock möjligen nu kan vara tid att taga i allvarligt öfvervägande, huruvida icke detta från den gamla ståndrepresentationen ärfda problem, hvilket så länge utgjort ett tvisteämne mellan kamrarne, omsider borde kunna erhålla en definitiv lösning. Tyvärr kan jag icke tro, att det af lagutskottets majoritet nu framlagda förslag kan i detta hänseende vara tillfredsställande. Utskottet synes sjelft icke göra sig några illusioner om, att detta förslag skulle kunna innebära någonting annat än en blott provisorisk lösning, ett palliativ, ett sätt att på någon tid uppskjuta frågans slutliga lösning, eller huru man vill kalla det, och af de utlåtandet bifogade reservationer synes mig uppenbart framgå, att detta förslag icke har att påräkna sympatier uti medkammaren. Jag tror det så mycket hellre, som utskottets förslag nu är alldeles i öfverensstämmelse med den kongl. propositionen till 1898 års Riksdag, hvilken af Andra Kammaren, som herrarne torde erinra sig, förkastades och som erhöll endast 61 röster emot 141, hvilka tillföllö ett vida längre gående förslag. En sammanjemkning försöktes visserligen emellan kamrarnes olika beslut, men den

strandade i båda kamrarne. Jag tror således icke, att någon utsigt finnes till, att frågan skall kunna vinna sin lösning på det sätt, som lagutskottet nu tillstyrkt, och om jag ser på detta förslag i och för sig, så får jag för min del säga, att det på mig åtminstone verkar föga tilltalande.

Utskottet bjuder här på tre saker: först och främst kvalificerad majoritet för vissa beslut om upptagande af lån — den saken vill jag lemna i sitt värde och ej vidare derpå inlåta mig. Mensedan föreslår utskottet en bestämmelse om, att ingen skulle få rösta för mer än hälften af kommunens fyrktal. Detta skulle naturligtvis vara afsedt att göra slut på hvad man kallar det kommunala enväldet och som ännu år 1892 förefans inom 44 af rikets landtkommuner. I ett hänseende vill jag skänka mitt erkännande åt utskottets förslag i detta stycke, nemligen derutinnan, att det visar, att utskottet dock kommit till insigt om ohållbarheten af den nuvarande, fullständigt obegränsade rösträtten, men i verkligheten befarar jag, att det kommer att sakna all betydelse. Ty för det första förutsätter det, att i en kommun alla röstegande infinna sig för att rösta, och vidare behöfver den, som vill bibehålla sitt s. k. envælde, endast med sig förena en enda innehafvare af en enda fyrk för att i sjelfva verket hafva sitt envælde qvar, ehuru det blifvit utplånadt ur lagen. Jag tror således, att den bestämmelsen ej eger stor praktisk betydelse.

Slutligen, och det är väl hufvudsaken i utskottets förslag, föreslås ett stadgande om särskildt relativt röstmaximum af en tjugonedel för alla aktiebolag, utom hvad afser den jordbruksfastighet, de kunna besitta. Detta förslag kan jag för min del icke biträda. Hvarje sådan undantagsbestämmelse för en särskild kategori af röstegande synes mig motbjudande och i vissa hänseenden förhatlig. Jag ämnar visserligen icke här uppträda och taga parti för aktiebolagen. Det är icke min uppgift; hvad som uti missnöjet med dem och uti farhågan för deras gradvisa undanträngande af den besuttna allmogen kan vara berättigadt eller till äfventyrs öfverdrifvet, det tillåter jag mig icke att bedöma, derom har jag icke varit i tillfälle att bilda mig någon bestämd mening, och jag vill därför icke på den saken inlåta mig. Men hvarför jag icke kan för min del acceptera denna undantagsbestämmelse, det är därför, att den är dels principvidrig och dels måste, föreställer jag mig, för många, som skulle träffas deraf, förefalla förhatlig, ja, kanske äfven mången gång vara orättvis och obillig. En lagreform, som afser en generel bestämmelse om röstbegränsning, är någonting helt annat, ty den synes mig fullt logisk och berättigad — obegränsade rättigheter i ett lagbundet samhälle kunna i sjelfva verket leda till orimligheter — men en sådan här undantagsbestämmelse för särskilda kategorier förefaller mig snarare hafva karakteren af ett slags bestraffning för mindre godt förhållande.

*Lagförslag
ang. ändrad
lydelse af
vissa §§ i för-
ordningen om
kommunal-
styrelse i
landet.
(Forts.)*

Lagförslag
ang. ändrad
lydelse af
vissa §§ i för-
ordningen om
kommunal-
styrelse på
landet.

(Forts.)

Den princip, hvilken går som en röd tråd genom hela vår kommunala lagstiftning, är, som bekant, den, att rösträtt och skatteskyldighet böra fullständigt motsvara hvarandra. Man kan begränsa denna rösträtt — det har man gjort i städerna — men intill den för alla lika gränsen skola beskattning och rösträtt för alla följas åt. Nu är, som vi veta, aktiebolagens skatteskyldighet precis densamma som alla andras. Man har visserligen vid denna riksdag ifrågasatt att höja aktiebolagens skatteskyldighet i förhållande till andra skattskyldige, men som kammaren torde erinra sig, blef för några dagar sedan detta förslag af båda kamrarna förkastadt på det af bevillningsutskottet anförda, mycket rigtiga skälet, att man derigenom skulle kränka en af principerna för den nuvarande kommunala beskattningen. Nå väl, här är nu fråga om att stadga särskilda inskränkningar i rösträtten uteslutande för aktiebolagen. Men kränker man icke derigenom en af principerna för den svenska kommunala lagstiftningen? Jag kan för min del icke förstå, hvarför man skall mindre respektera den ena principen än den andra.

Om jag går till 1858 års komité, hvilken väl får anses ega vitsord i denna fråga, så sysselsatte den sig verkligen med bolagens rösträtt, men endast med formerna för densamma, huruvida deras rösträtt skulle utöfvas af delegarne hvar för sig eller af bolagen som en enhet. Komitén anslöt sig till den senare uppfattningen: eftersom bolagen voro såsom skattskyldiga en enhet, så skulle de vara det äfven i fråga om rösträtten. Men om en särskildt för dem stadgad röstbegränsning yttrade komitén ej ett ord. Tanken derpå synes hafva varit fullständigt främmande för dem, som skrefvo kommunallagarna, och 1897 års komité, som ville göra en olika röstbegränsning för jordbruksfastighet och för andra beskattningsföremål, gick dock ej så långt, att den ville ställa aktiebolagen alldeles för sig och göra en särskild röstbegränsning för dem, tvärtom, den ansåg, att något sådant skulle innebära brist på följdriktighet och kunna alstra missnöje, hvarjemte exempel anfördes på oegentligheter, hvartill en dylik bestämmelse i tillämpningen skulle leda. Och dock var denna komité, såvidt jag af dess afgifna betänkande kunnat finna, icke någon synnerligen stor vän af aktiebolagen. Den föreslog därför, att man skulle bestämma två relativa maxima, ett af $\frac{1}{5}$ -del för jordbruksfastighet och ett af $\frac{1}{20}$ -del för alla andra beskattningsföremål. Aktiebolagen skulle således hafva samma begränsning för sin jordbruksfastighet som andra jordegare och samma begränsning för sina lösa fyrkar som andra innehafvare af sådana.

Detta är en tanke, som jag mycket väl kan förstå, men som jag för min del skulle beklaga, om den accepterades. Ty det vore ju att å nyo framkonstruera en åtskilnad i medborgerliga rättigheter mellan olika samhällsklasser, efter det att utvecklingen under den senaste tiden gått i motsatt riktning, gått ut på att så mycket som möjligt utplåna dylika åtskilnader. Hvad jag

deremot icke kan förstå, det är, att man vill taga särskildt aktiebolagen för hufvudet och så stramt inskränka deras rösträtt, men låta alla andras vara obegränsad. Jag kan nemligen ej föreställa mig, att *alla* aktiebolag i vårt land skulle så illa begagnat sig af sin rösträtt, att de och endast de böra drabbas utaf en väsentlig inskränkning i sin rösträtt.

Då jag således för min del icke kan biträda utskottets förslag i denna del, men håller före, att det är angeläget, att man kommer till en definitiv lösning af denna fråga, och alla andra sätt, som blifvit försökta, hafva misslyckats. försök med graderade skalor och dylikt, så lär icke något annat återstå än det, som i min tanke är det allra naturligaste och rigtigaste, nemligen ett för alla lika bestämdt, relativt maximum. Det har för öfrigt, såsom jag nyss nämnde, flera gånger blifvit accepterad af Andra Kammaren, och äfven denna ärade kammare har en gång varit nära att gå in på samma väg, nemligen, om jag icke missminner mig, vid 1892 års riksdag, då en motion af landshöfding Sjöcrona om ett relativt röstmaximum af $\frac{1}{5}$ -del föll på endast en rösts majoritet.

Hvad nu beträffar den qvot, till hvilken ett sådant relativt maximum bör sättas, har den statistiska utredning, som tillkommit efter landshöfding Sjöcronas motion, visat, att en femtedel verkar mycket obetydligt i alla andra än de minsta kommunerna. Å andra sidan har det emellertid också visat sig, att i dessa de mindre kommunerna en tjugonedel, som utskottet nu föreslagit för aktiebolag, skulle verka alldeles för skarpt. Emellan dessa båda ytterligheter, en femtedel, som är för litet, och en tjugonedel, som alldeles bestämdt är för mycket, står nu denna ofta omtalade tiondedel såsom ett skäligt medeltal, och märkligt nog sammanfaller en tiondedel just med det bråktal, som man första gången det var fråga om en allmän begränsning fann vara det rätta.

Emellertid har det blifvit anmärkt och uti den bekanta, af öfverdirektör Sidenblad vid 1897 års komitébetänkande afgifna reservationen, så vidt jag förstår, ådagalagdt, att ett relativt maximum af en tiondedel såsom ett komplement fordrar bestämmande af ett absolut maximum. Jag kan så mycket mindre bestrیدا richtigheten af detta åskådningssätt, som en dylik anordning sedan 30 år tillbaka egt rum uti städerna, utan att något missnöje deraf försports eller några olägenheter, så vidt jag har mig bekant, deraf skapats. En omständighet, som kanske också kan förtjena att framhållas, är den, att ett dylikt absolut maximum, med eller utan modifikationer, blifvit tillstyrkt utaf icke mindre än tolf af Konungens befallningshafvande, hvilka dock böra vara i tillfälle att ega särskild kännedom om förhållandena i orterna.

Hvad nu lagutskottet anför emot bestämmandet af ett absolut maximum må ju vara ganska tänkvärdt, men för mig har det

*Lagförslag
ang. ändrad
lydelse af
vissa §§ i för-
ordningen om
kommunal-
styrelse på
landet.
(Forts.*

*Lagförslag
ang. ändrad
lydelse af
cissa §§ i för-
ordningen om
kommunal-
styrelse på
landet.*

(Forts.)

icke varit öfvertygande. Lagutskottet talar här om, att personer, som äro i samma ekonomiska ställning, och hvilkas skattskyldighet är af alldeles samma omfattning, genom införandet af ett absolut maximum, derest de äro bosatta inom olika kommuner, kunna komma att få ett helt olika inflytande på kommunens angelägenheter. allt eftersom de bo i en stor eller liten kommun. Ja, mina herrar, detta förhållande kan inträffa, och det inträffar med säkerhet redan nu, ty om två personer, hvilka befinna sig i alldeles samma ekonomiska ställning, med samma fyrktal och följaktligen samma röstetal, bo inom olika kommuner, den ena stor och den andra liten, är det ju gifvet, att den, som bor inom den mindre kommunen, genom sitt röstetal der kan hafva ett mycket stort inflytande, ja, så stort, att han till och med kan vara enväldig, under det att den, som har samma röstetal i den större kommunen, icke betyder på långt när så mycket, emedan hans röstetal i jämförelse med kommunens stora fyrktal spelar en försvinnande roll.

Utskottet säger vidare, att införandet af ett absolut maximum skulle kunna leda derhän, att personer, som hittills intagit en ledande ställning inom sina kommuner, skulle komma att förlora densamma. Ja, det är ju möjligt, för såvidt deras ledande ställning berott icke på deras personlighet, utan endast på deras röstetal, men i sådant fall får jag säga, att jag icke tror, att denna omständighet, ur allmän synpunkt sedt, är af en sådan vikt, att särskild och uteslutande hänsyn dertill behöfver tagas. Det synes mig nemligen icke vara någon så stor olycka, om personer, som endast på grund af sin röstöfvervigt haft ett afgörande inflytande inom kommunen, skulle få detta inflytande i någon mån förminskadt.

För öfrigt tillåter jag mig fästa uppmärksamheten på, att faran af ett sådant absolut maximum icke bör kunna vara så stor, då statistiken visat, att, om man sätter ett absolut maximum så pass stramt som till tusen fyrkar, detta endast skulle träffa *en femtedels procent* af hela antalet komunalt röstberättigade, enskilda personer i hela riket. Deremot skulle ett dylikt maximum komma att i vida högre proportion drabba aktiebolagen, nemligen icke mindre än 21,7 procent af hela antalet aktiebolag på landsbygden. Det kan ju icke nekas, att detta vore en ganska allvarsam begränsning, men denna inskränkning uti aktiebolagens rösträtt komme då icke att vidtagas genom en särskild undantagsbestämmelse, utan på grund af en allmän, för alla lika röstbegränsning, hvilken komme att drabba aktiebolagen hårdare, helt enkelt därför, att ett stort antal bland dem hafva mycket stora fyrktal och utöfva sin verksamhet inom stora kommuner.

Hvad vidare beträffar siffran, som skall väljas för ett absolut maximum, kan det ju på sätt och vis vara en smaksak. Här har blifvit föreslaget 1,000, men man kan ju lika väl tänka sig

2,000 eller 3,000, beroende på, huru långt man vill gå. Men då lagutskottet talar om godtyckliga bestämmelser, skall jag tillåta mig att fästa kammarens uppmärksamhet på, att ingen af de siffror, som kunna väljas för ett absolut maximum, är mindre godtycklig än just den här föreslagna, ty den öfverensstämmer fullständigt med den gräns, som i trettio år varit gällande i städerna, och äfven med ett relativt maximum af en tiondedel i samtliga kommuner med 10,000 fyrkar, något, som särskildt bör uppmärksammas, då detta är medelfyrktalet för alla svenska landskommuner. Sålunda finnas verkligen skäl för siffran 1,000.

*Lagförslag
ang. ändrad
lydelse af
vissa §§ i för-
ordningen om
kommunal-
styrelse på
landet.
(Forts.)*

I en sak är jag emellertid fullt öfverens med lagutskottet, nemligen deruti, att man bör iakttaga varsamhet vid lagreformer, och jag kan försäkra, att ingen kan vara mindre fallen för omogna eller för vidt gående reformer än jag, men jag tror å andra sidan äfven, att en allt för långt drifven räddhåga icke alltid är den bästa rådgifvaren, och att man, om man länge stått stilla på en fläck, sedan måste taga så mycket större steg.

Jag har nu allt för länge tagit kammarens tid i anspråk, men jag har aldrig förr uttalat mig i denna, enligt min tanke, mycket viktiga fråga, och jag har därför önskat att ärligt få angifva min ståndpunkt till densamma och skälen därför.

Jag skall nu endast be att få tillägga en sak. Männe det icke under dessa oröfvida tider, då enig och förtroendefull samverkan mellan Riksdagens båda kamrar så väl kan behövas för helt andra och ännu långt viktigare angelägenheter än denna, vore ett godt, om man kunde undanröjda en anledning till så långvarig meningsskiljaktighet mellan de båda kamrarne? Detta är åtminstone min uppfattning, och jag har deruti funnit ett ytterligare skäl till att framhålla vigten utaf, att denna fråga så snart som möjligt och helst redan vid denna riksdag bringas till en definitiv lösning.

Af hvad jag här anfört är det klart, att jag anser denna lösning bäst kunna ernås genom ett bifall till den reservation emot utskottets betänkande, som anförts af herr Zetterstrand, och uti hvilken landshöfding Husberg m. fl. instämt. Jag skall därför hos herr talmannen anhålla om proposition på afslag å utskottets förslag till lydelse af § 11 och bifall till den affattning, paragrafen erhållit uti den af herr Zetterstrand m. fl. afgifna reservationen.

Herr vice talmannen: Äfven jag har hittills stått på deras sida, som icke funnit det vara lämpligt, att någon begränsning i den kommunala rösträtten vidtoges, och mina skäl för denna åsigt hafva varit de, vid föregående öfverläggningar i frågan, emot en sådan åtgärd anförda. Jag får dock bekänna, att min uppfattning på senare tider modifierats, icke därför, att jag icke fortfarande anser den ståndpunkten fullt försvarbar, att de, som hafva att

*Lagförslag
ang. ändrad
lydelse af
vissa §§ i för-
ordningen om
kommunal-
styrelse på
landet.*

(Forts.)

bära afsevärda delar af utgifterna till stat och kommun, också skola hafva motsvarande inflytande vid behandling och afgörande af ärenden inom stat och kommun, men väl därför, att jag anser, att, i samma mån som utvecklingen kraftigt går framåt, det i samma mån ock kräfves tillmötesgående och uppoffringar från alla håll för att föra denna utveckling lyckosamt och normalt framåt. Men, mina herrar, icke allenast på grund af detta, utan mest af de skäl, som af den föregående ärade talaren till sist framfördes, nemligen att under de allvarliga, hotande förhållanden, som allt mer och mer framträda i världen och af hvilka vi väl måste vänta oss att förr eller senare blifva berörda, det synes mig vara en pligt att, så långt sådant är möjligt, rimligt och nyttigt, söka undanröjja anledningar till oro och split i de inre frågorna, för att man lättare må kunna befrämja sammanslutning och samarbete så mycket som möjligt i allt, hvad som kan vara af nöden för att främja vårt lands frihet och sjelfständighet. Min erfarenhet från en ganska lång verksamhet på kommunens arbetsfält inger mig icke så synnerligen stora farhågor för, att efter en ändring i grunderna för den kommunala rösträtten besluten icke hädanefter som hittills skola fattas efter noggrann ompröfning i frid och sämja och utan öfverdrifter.

Deremot kan jag icke förneka, att jag hyser en viss tvekan för följderna på det politiska området af en dylik förändring, och därför anser jag i likhet med lagutskottet, att, *om* denna väg skall beträdas, sådant bör ske med stor varsamhet, så att den förskjutning eller förflyttning af den politiska magten, som möjligen kan varda framkallad af åtgärder i denna rigtning, måtte komma att hålla jemna steg med växande insigt om det ansvar, som den sammas utöfvande pålägger.

Jag kan således vara med om en begränsning af den kommunala rösträtten, men jag finner den utaf lagutskottet föreslagna vara väl långt gående. Jag vet icke, hvarför man skulle taga ett första steg, som ju alltid är opröfvadt, så långt på en gång; erfarenheten är dock alltid den häste läromästaren.

Sjelfva den undantagsställning, hvari man vill försätta aktiebolagen, synes mig också mana till varsamhet vid fastslående af olika grunder för rösträttens begränsning.

Jag vill därför, herr greffe och talman, vara med om lagutskottets förslag, dock med den ändring, att begränsningen för aktiebolag bestämmes till en tiondedel i stället för en tjugonedel. Skulle detta blifva kammarens beslut, skulle deraf äfven följa, att det i § 59 återopade formuläret under Litt. A. äfven måste omräknas, hvilket dock icke torde vara nödvändigt att här nu verkställa.

Jag får sålunda, herr greffe och talman, framställa det yrkande, att första meningen i första momentet af § 11 måtte få följande lydelse: »Röstvärdet skall beräknas efter det en hvar

röstegare åsatta fyrktal; dock må ej af aktiebolag rösträtt för andra beskattningsföremål än jordbruksfastighet utöfvas för mer än *en tiondedel* af kommunens hela fyrktal», äfvensom att, om detta blifver kammarens beslut, den i § 59 åberopade bilagan, hvad siffrorna beträffar, omarbetas i öfverenstämmelse med beslutet.

*Lagförslag
ang. ändrad
lydelse af
vissa §§ i för-
ordningen om
kommunal-
styrelse på
landet.*

(Forts.)

Herr talmannen tillkännagaf, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 7 e. m.

Herr Nyström, Johan: Såväl de i ämnet väckta motionerna som lagutskottets utlåtande och de båda föregående talarnes yttranden utgå allesammans från ett slags axiom, nemligen att en förändring och begränsning af den kommunala rösträtten är någonting, som *måste* ske, som är rättvist och billigt, och någonting, hvars lämplighet icke behöfver bevisas.

Jag tror emellertid, att redan denna utgångspunkt kan ställas under debatt. Det ligger dock en viss logik i det förhållandet, att, då de flesta kommunala beslut resultera i kommunala utgifter, hvilka utgå efter fyrk, besluten också skola fattas efter samma grunder. Det finnes, säger jag, en logik i detta. Men hvar finnes någon logik, när man börjar begränsningen? Då kommer man fullständigt in på det område, som lagutskottet sjelft kallar »bestämmelser, som bära godtyckets pregel».

Emellertid skulle jag i alla händelser icke motsätta mig ett yrkande på begränsning, *om* nemligen här endast vore fråga om en reform uti de kommunala förhållandena. Jag tror nemligen, att kommunerna komme att reda sig bra, äfven om den kommunala rösträtten blefve något begränsad. Men denna fråga har tvenne sidor, och den andra synpunkten är enligt min tanke den viktigare, ehuru den alldeles icke tagits i betraktande af lagutskottet, knappast heller af den förste talaren och blott *en passant* af den senare, nemligen frågan om en dylik förändrings politiska innebörd.

En reform af den natur som den här ifrågavarande komme nemligen att inverka på Första Kammarens sammansättning. Huru stor dess inverkan i detta afseende kunde blifva, vet icke jag och det vet ingen, då vi icke hafva fått någon utredning af den frågan; ja, vi hafva, som sagdt, af lagutskottet icke ens fått denna synpunkt framhållen för våra ögon. Men att denna reform komme att medföra en förändring af Första Kammarens sammansättning, det veta vi ju ändock; och vi veta äfven en annan sak, nemligen den, att det just är detta mål, som egentligen eggat våra liberaler att framställa yrkanden på reformer af den kommunala rösträtten. Det är sannerligen icke för att få större magt öfver kommunens finanser, som våra liberaler satt upp denna sak på sitt program

*Lagförslag
ang. ändrad
lydelse af
vissa §§ i för-
ordningen om
kommunal-
styrelse på
landet.
(Forts.)*

sedan många år tillbaka, utan det har snarare skett på grund af deras önskingar att få Första Kammarens sammansättning förändrad.

Jag skulle kunna anföra många bevis för att styrka rättigheten af hvad jag nu sagt, men jag skall nöja mig med att anföra några ord, som en framstående liberal politiker, bankofullmäktigen Olof Jonsson yttrat i detta ämne. Först vill jag då uppläsa ett yttrande af honom, sådant det återgifvits i en intervju, som stått att läsa i ett nummer af Dagens Nyheter under december månad förlidet år. Det heter här bland annat: »Praktiskt politiskt sedt, tror jag emellertid, att den kommunala rösträttsbegränsningen är för en frisinnad utveckling af ännu större betydelse än en politisk rösträttsutvidgning. Så till vida är jag alldeles ense med Lilienberg i hvad han för någon tid sedan yttrade till er. Det skulle naturligtvis alltid draga någon tid, innan en kommunal rösträttsreform kunde visa sin verkan på första kammarens sammansättning, men nog skulle denna verkan komma naturligt och säkert.» Detta är utan tvifvel alldeles riktigt sagdt af herr Jonsson. Ut i sitt programtal vid ett valmöte — likaledes under sistlidne december månad — yttrade han sig på ungefär enahanda sätt, men gjorde dervid också reda för, huru han ansåg, att denna reform borde ändra Första Kammaren. »En större utsträckning af den politiska rösträtten», säger han, »kunde, såsom exempel gifvit vid handen, missbrukas och i andra kammaren leda till beslut, som inför det sunda omdömet icke vunne gillande. Följden deraf blefve den, att första kammaren skulle komma att stärkas oändligt mera genom att få understöd från en stor del af folket, hvarigenom kamrarna skulle komma att stå mot hvarandra och ej komma ur fläcken. En ändring af den kommunala rösträtten skulle verka gynsamt på valen till första kammaren, så att dess skaplynne skulle närma sig andra kammarens.» Alltså, sedan han förklarar, att en utsträckning af valrätten till Andra Kammaren skulle kunna framkalla missbruk och i Andra Kammaren leda till beslut, som inför det sunda omdömet icke vunne gillande, förordar han såsom ett motgift, att man genom den kommunala rösträttens begränsning också skulle draga ned Första Kammaren, så att dess skaplynne skulle närma sig den sålunda försämrade Andra Kammarens.

Jag för min del kan icke finna en sådan tingens utveckling vara i någon mån önskvärd eller af denna kammare böra befordras. Och jag förvånar mig öfver, att de mera än jag erfarne politici, som förut i dag yttrat sig i denna fråga, vid uttalandet af sina betänkligheter icke framfört annat än förmodanden och allmänna, vaga fraser, som kunna precis lika bra användas vid hvilken reformfråga som helst, och hvilka, så långt ifrån att hafva stöd i den erfarenhet, som hittills vunnits af reformer i denna väg, tvärtom motsvaras af den vunna erfarenheten.

Under sådana förhållanden, herr greffe och talman, kan jag för min del icke vara med vare sig om utskottets förslag eller om reservationen, utan får jag yrka afslag på utskottets utlåtande.

*Lagförslag
ang. ändrad
lydelse af
 vissa §§ i för-
ordningen om
kommunal-
styrelse på
landet.
(Forts.*

Herr Unger: Jag skall till en början be att få tillkännagifva, att jag instämmer med lagutskottet deri, att ett absolut röstmaximum icke bör införas. Det skäl, som utskottet anfört mot ett sådant, finner jag nemligen fullkomligt riktigt. Utskottet yttrar nemligen bland annat: »Genom stadgande om ett dylikt maximum skulle personer i samma ekonomiska förhållanden och hvilkas skattskyldighet är af alldeles samma omfattning komma att erhålla en högst väsentligt olika ställning i fråga om inflytandet inom kommunerna. Medan i en mindre kommun ett sådant röstetal som för 1,000 fyrkar städse kommer att innebära en ganska vidsträckt magt vid afgörandet af kommunens angelägenheter, skulle i de större kommunerna ett fastställande af nämnda gräns för rösträtten beteckna en fullständig omkastning af de bestående förhållandena» o. s. v. Den ojemna verkan, som ett absolut röstmaximum skulle medföra, gör det oantagligt. Den förste ärade talaren sade, att en viss rösträtt redan nu verkar ojemnt, olika inom olika stora kommuner. Detta kan jag ej finna utgöra något skäl för att genom införande af ett absolut röstmaximum göra verkan ännu mera ojemn.

Likaså är jag ense med lagutskottet deruti, att man vid en dylik lagstiftning bör gå varsamt till väga. Alla föregående talare hafva också varit af samma mening. Men jag skiljer mig från lagutskottet i fråga om tillämpningen. Lagutskottet tyckes vilja tillämpa nämnda sats på det sätt, att angrepp skulle göras blott på en viss klass af skattdragande och blott med afseende å ett visst skatteobjekt, men att der skulle tagas ett riktigt glopptag. Genom att man vände sig blott mot aktiebolag och icke mot andra bolag samt med afseende å aktiebolagen stadgade begränsning till en tjugonedel af kommunens hela fyrktal allenast för andra beskattningsföremål än jordbruksfastighet, skulle man, synes utskottet anse, ådagalägga varsamhet. Jag vill en lagstiftning, som är varsam på det sätt, att den tager litet för sig, men drabbar alla konsekvent och lika. Deri ligger den stora skillnaden mellan lagutskottet och mig. Jag kan omöjligen förstå, hvarför aktiebolag skall hafva mindre rösträtt än hvilken annan persona moralis som helst, eller en enskild röstegande, och hvarför aktiebolagen särskildt skola försättas i sämre ställning än andra bolag. Det har icke anförts några skäl härför. Det har visserligen talats om, att aktiebolag skulle hafva missbrukat sin magt, begått, som man sagt, »öfvergrepp», hvilket nu för tiden lär vara terminus technicus för aktiebolags begagnande af sin rätt. Derför, och af andra uppgifna anledningar, har det uppstått så småningom ett, som jag tror, högst omotiveradt bolagshat, som yttrat sig i än ett, än ett

*Lagförslag
ang. ändrad
lydelse af
vissa §§ i för-
ordningen om
kommunal-
styrelse på
landet.*

(Forts.)

annat orättvist förslag. Än har man velat förbjuda bolagen att förvärfva fastighet, än har man velat beskatta dem högre än andra, än vill man nu inskränka deras kommunala rösträtt mera än andras. Detta kan jag för min del icke finna vara lämpligt eller hafva något skäl för sig.

Vidare vill jag, såsom den siste ärade talaren och delvis äfven vice talmannen gjort, fästa uppmärksamheten derpå, att Första Kammaren skulle ändra grunderna för sin sammansättning genom att begränsa den kommunala rösträtten utan förbehåll. Det går nog derhän, att den kommunala rösträtten måste begränsas, och det kan man icke hafva så mycket emot, om det blott sker varsammt och konsekvent. Men att begränsningen skulle få inverka på sammansättningen af Första Kammaren, finner jag verkligen icke lämpligt, och jag tror icke heller, att Första Kammaren gillar något sådant. Jag kan väl förstå de liberales och radikales önskan att förändra Första Kammarens skaplynne genom att på denna väg eller på hvilken annan laglig väg som helst bereda tillträde för liberalare element till Första Kammaren. Och detta anser jag vara en fullt berättigad önskan från deras synpunkt. Men jag anser också, att det konservativa elementet har lika stort berättigande och att det är kammarens pligt att söka skydda detsamma. Då det tvistades om lämpligheten af vår nuvarande riksdagsordning, anfördes just som en svaghet hos densamma, att ytterst den kommunala rösträtten låg till grund för Första Kammarens sammansättning. Man svarade derpå, att Första Kammaren i allt fall hade i sin magt att förhindra, att grunden för dess sammansättning förändrades. Jag förmodar, att Första Kammaren fortfarande vill begagna denna sin magt. Man har velat påstå, att den föreslagna förändringen icke skulle hafva någon betydelse med afseende å Första Kammarens sammansättning. Förändringen skulle väl hafva samma betydelse vid val af landstingsmän eller elektor för utseende af landstingsmän som vid besluts fattande i andra kommunala angelägenheter. Någon praktisk betydelse skulle det väl hafva, att aktiebolagen miste en stor del af sin rösträtt. Annars vet jag ej, hvartill det skulle tjena att införa en dylik begränsning. Jag kan således ej vara med om lagutskottets förslag att inskränka aktiebolagens rösträtt för andra beskattningsföremål än jordbruksfastighet till en tjugonedel och ej om något förslag om inskränkning i den kommunala rösträtten, utan att undantag göres för val af landstingsmän eller elektor för utseende af landstingsmän. Jag ser mig därför nödsakad, herr greffe och talman, att yrka återremiss i syfte, att i lagen måtte blifva införd bestämmelse om undantag för val af landstingsmän och elektor för utseende af sådana, samt i syfte, att man vid begränsningens genomförande skall gå till väga, såsom utskottet sagt, varsamt, men tillika konsekvent. Jag vill särskildt fästa de kammarledamöters, som verkligen vilja söka bevara grunderna för Första Kammarens sammansättning,

uppmärksamhet derpå, att det är nödvändigt, om förbehåll i sådant syfte skall kunna inflyta i den lag om den kommunala rösträttens begränsning, som kan blifva beslutad vid denna riksdag, att förevarande ärende nu återremitteras, enär man vid en blifvande sammanjemkning icke gerna kan få in den erforderliga undantagsbestämmelsen, om icke möjlighet dertill bereds genom återremiss. Bifalles utskottets förslag i syfte, att det skall komma till sammanjemkning, finnes för utskottet ingen anledning att föreslå införande i lagen af en sådan undantagsbestämmelse, som jag för min del anser nödig.

Jag yrkar därför i förutnämnda syfte återremiss.

*Lagförslag
ang. ändrad
lydelse af
rissa §§ i för-
ordningen om
kommunal-
styrelse på
landet.*

(Forts.)

Friherre Palmstierna: Beträffande den kommunala rösträtten torde väl de allra fleste vara ense om, att det icke kan blifva fråga om tillämpning af personlighetsprincipen. Och mig synes det naturliga vara, att den kommunala rösträtten skall stå i proportion till skattebidragen eller som utskottet på sid. 10 angifver såsom den nu bestående regeln: »att inflytandet på de kommunala angelägenheternas afgörande växer i samma proportion som skattskyldigheten inom kommunen», enär det annars lätt kan inträffa, »att kommunens beslut i en utgiftsfråga går i en annan riktning än den, som anses önskvärd af dem, hvilka skola bära den öfvervägande delen af utgiften i fråga». Man har icke heller påvisat, att några magtmissbruk egt rum. Då intet berättigadt klander anförts mot den princip, som nu gäller, skulle man ju kunna hafva skäl att yrka afslag å alla ändringsförslag härutinnan.

Men om man också vill handla så i regel, kan det ju likväl vara fråga om, huruvida det icke finnes skäl att göra undantag från regeln. Sådana skäl äro här förut anförda. Jag vill endast framhålla de oupphörliga upprepningarna i Andra Kammaren af motioner om den kommunala rösträttens begränsning — vid denna riksdag föreligga derom tre motioner, underskrifna af icke mindre än 95 personer — samt ännu mera att Första Kammaren år 1894 var med om en skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utredning rörande begränsning — derigenom är, synes det mig, i princip medgifvet, att det kunde göras någon begränsning. Vidare har verkställd utredning ådagalagt, att det finnes 44 kommuner, i hvilka endast *en* person, och 216 kommuner, i hvilka *tre* personer kunna afgöra förekommande frågor. Detta är ju siffror, som kunna tala för, att någon begränsning bör finnas. Dessutom kan åberopas förhållandet med aktiebolag, i hvilkas bolagsordningar det alltid tillses, att det finnes föreskrifter om begränsning af rösträtten, för att minoritetens röster ej skola vara fullständigt qväfda.

Men om man nu menar, att det skall vara en begränsning, är fråga, om man i likhet med lagutskottet skall frångå grund-

*Lagförslag
ang. ändrad
lydelse af
vissa §§ i för-
ordningen om
kommunal-
styrelse på
landet.*

(Forts.)

satsen om allas likhet inför lagen, en sats, som annars inom de moderna samhällena trängt sig fram och har synnerligen goda skäl för sig. Detta skulle vara för att komma åt aktiebolagen. Men då måste man fråga sig: hvad hafva dessa bolag gjort för ondt? Som nyss nämndes, skulle aktiebolag hafva gjort sig skyldiga till öfvergrepp vid utöfvande af sin kommunala rösträtt; det har icke anförts hvilka. Emellertid torde man med skäl kunna säga, att hela den kolossalt kraftiga utveckling af vårt näringslif, som egt rum under senare tid, nästan uteslutande förmedlats genom bolag. Hvar skulle vi väl nu hafva stått utan bolagen? Då landtbrukarne, säkerligen med allt skäl, under lång tid framhållit, att de icke kunnat förtjena något på landtbruket, är det ju endast genom industrien och sålunda förnämligast genom bolagen, som utvecklingen kunnat blifva så storartad. Jordbruket har kommit efter undan för undan i den utveckling, hvari Sverige är stadt. År 1892 var jordbruksfyrkarnes antal endast 56 procent af hela fyrktalet, och deras procenttal måste naturligtvis undan för undan minskas, då tillväxten af fyrktalet för öfrigt sker ungefär fyra gånger så hastigt som tillväxten af jordbruksfyrktalet. Att man i vår moderna tid och i vårt land, som med sina industritullar och tillgodogörandet af sina vattenfall allt mera öfvergår till ett industriland, söker vingklippa bolagen, kan jag icke fatta annat än som en anakronism. Och att, samtidigt med att landtbruket önskar och lyckas få industrien att allt mera och mera deltaga i dess bördor med afseende å väghållning och byggnadsskyldighet m. m., landtbrukarne vilja inskränka bolagens rätt att deltaga i bestämmandet om utgifterna, kan jag icke finna vara med rättvisa och billighet öfverensstämmande. Kunna landtmännen begära, att de skola få skjuta öfver en del af sina bördor på industrien och ändock fortfarande få vara de bestämmande inom kommunerna? Med minskade skyldigheter synes man då fordra ökade rättigheter.

Om man nu ser på lagutskottets förslag, gäller det aktiebolag, utom med afseende å jordbruksfastighet. Lagutskottet vill sålunda icke begränsa aktiebolagens rösträtt ensamt derför, att den tillkommer aktiebolag. Detta kunde man ju tänka sig på den grund, att aktiebolagen ju icke äro fysiska personer. Men det är allenast med hänsyn till andra beskattningsföremål än jordbruksfastighet, som lagutskottet vill begränsa aktiebolagens rösträtt. Jag kan icke förstå annat, än att detta vore ett bestämdt hugg mot industrien, ett hugg, som jag för min del icke kan finna vara berättigadt. Det säges, att ett industriidkande bolag icke har tillräckligt intresse för kommunen. Men jag undrar, om icke en stor mängd disponenter i sådana bolag, hvilka äro duglige och samvetsgranne män, hafva lika mycket intresse både för kommunens angelägenheter och för sina arbetare och deras barn samt för val af landstingsmän som arrendatorer och många hemmansegare. Man

har också framhållit, att ett industriidkande aktiebolag kan gå omkull, och att vederbörande kommun då är af med inkomst derifrån. Ja, men då är bolaget också af med motsvarande rösträtt. Och i vanliga fall köpes den industriella anläggningen af ett annat bolag för idkande der af antingen samma eller annan industri. Äfven bör ihågkommas, att det ju också händer, att landtegendomar, å hvilka skogen vanvårdats och sköflats, gå på exekutiv auktion. Det kan sålunda inträffa, att äfven ett jordbruksidkande aktiebolag upphör med sin verksamhet. Det må för öfrigt märkas, att en del aktiebolag äro för små för att drabbas af det föreslagna relativa röstmaximum, och att, hvad de stora aktiebolagen beträffar, man kan begränsa deras rösträtt genom ett absolut röstmaximum, då med den tillförsigt, att kränkning ej egt rum af grundsatsen om allas likhet inför lagen.

Skulle man anse, att begränsning bör ske och måste ske, och går man äfven ut ifrån, att begränsningen bör ske lika för alla, ser man ock temligen tydligt af den reservation, som herr Sidenblad h. m. fl. afgifvit i den komité, som utredt frågan om den kommunala rösträttens begränsning, att det relativa röstmaximum bör kompletteras med det absoluta. Här har också förut framhållits, att det relativa röstmaximum egentligen verkar blott i de små kommunerna och der ganska hårdt, medan det deremot verkar högst litet i de stora kommunerna, der återigen begränsning sker genom det absoluta röstmaximum. Min öfvertygelse är, att det relativa och det absoluta röstmaximum böra komplettera hvarandra.

Vill man genomföra en begränsning, bör man för öfrigt, såsom utskottet sagt, med mycken försigtighet inslä på begränsningens väg, gå framåt på densamma endast steg för steg samt undvika våldsamma omkastningar. Af åtskilliga reserver har ifrågasatts, att man skulle bestämma den relativa begränsningen till en tiondedel af kommunens hela fyrktal. Detta skulle dock verka ganska hårdt. Det skulle verka i öfver hälften af landskommunerna, och det skulle således, såsom äfven blifvit här framhållet, hafva stor betydelse för sammansättningen af landstingen och Första Kammaren. Om man deremot sätter begränsningen icke till en tiondedel, utan till en femtedel, har man valt en siffra, som dels, såsom också under debatten framhållits, Första Kammaren en gång varit nära att bestämma sig för, dels äfven komitén, som verkställde den förut omnämnda utredningen, föreslagit. Då har man också hållit sig inom rättvisans och klokhetens gränser, och begränsningen verkar i allt fall inom en fjerdedel af kommunerna, der den kan förekomma de olägenheter, för hvilka man mest fruktar. Förhållandena äro ju ofantligt olika. Det finnes i kommunerna från 400 till 200,000 fyrkar och från 6 till 3,000 röstberättigade. I de stora kommunerna hjälper det relativa röstmaximum, som sagdt, icke mycket. Der behöfves en komplettering med det absoluta

*Lagförslag
ang. ändrad
lydelse af
vissa §§ i för-
ordningen om
kommunal-
styrelse på
landet.*

(Forts.)

Lagförslag
ang. ändrad
lydelse af
vissa §§ i för-
ordningen om
kommunal-
styrelse på
landet.

(Forts.)

röstmaximum. Såsom sådant har man ifrågasatt 1,000 fyrkar. Men äfven detta absoluta röstmaximum skulle, synes det mig, verka allt för hårdt, då det skulle verka på röstetalen för 1,800 röstegande, deribland 700 bolag. En jämförelse, som ofta framhållits med städerna, anser jag för min del icke vara alldeles riktig, enär begränsningen der ej spelar in vid afgörandet af frågor i allmänhet, utan har betydelse endast vid val af stadsfullmäktige. Om man bestämde sig för ett absolut röstmaximum af 1,000 fyrkar, tvingade man ned somliga bolags rösträtt med öfver 90 procent, som dock torde vara allt för strängt. Om man deremot inskränker det absoluta röstmaximum till 5,000 fyrkar, verkar det ändock på de stora kommunerna, men icke på långt när så häftigt. Detta absoluta röstmaximum motsvarar ju emellertid begränsning till en tjugonedel i en kommun med 100,000 fyrkar. I de mindre kommunerna erhålles nödig hjälp genom ett relativt röstmaximum af en femtedel och i de större kommunerna genom ett absolut röstmaximum af 5,000 fyrkar.

Med anledning af hvad jag sålunda tagit mig friheten anförä, får jag, herr grefve och talman, anhålla om afslag å lagutskottets förslag samt proposition derå, att första stycket i § 11 skall er- hålla följande lydelse: *Röstvärdet skall beräknas efter det en hvar röstegande äsatta fyrktal; dock må ej någon utöfva rösträtt för större antal röster, än som svarar emot en femtedel af kommunens hela fyrktal, eller i något fall för högre röstetal än det, som motsvarar fem tusen fyrkar.*

Herr Dickson: Af den förda diskussionen, liksom ock af den kännedom vi för öfrigt hafva om denna frågas läge, lär väl vara klart, att vi äro ense derom, att den kommunala rösträtten bör anknyta sig till de skattebidrag, som utgå till kommunen. Vi hafva för närvarande en komité, som snart afslutat sina arbeten och som har till uppgift att utreda frågan om den kommunala beskattningen. Hvad ligger då närmare till hands än att låta detta ärende hvila ett år för att se, hvilken lösning af beskattnings- frågan komitén föreslår? För ett sådant uppskof talar också, att frågan om den kommunala rösträttens begränsning ännu icke tyckes vara tillräckligt utredd, då så många olika yrkanden framkommit och lagutskottet till och med angifvit sitt förslag vara endast provisoriskt samt man icke vet, huruvida herr Zetterstrands reservation eller andra förslag skola hafva en mera stabil karakter. Jag tror, att frågan tarfvar en omsorgsfullare utredning.

Det kan ju vara stötande, att inom en kommun en person eller ett bolag har pluralitet på kommunalstämman, men det vore säkerligen icke heller tilltalande, om en person eller ett bolag, som betalade det allra största bidraget till kommunen, skulle ställas alldeles utanför beslutet och blifva fullständigt öfverröstad af de andra, som lemnade helt små bidrag. Sådant riskerar man såväl

genom att begränsa bolags rösträtt till en tjugonedel, ja, möjligen också genom att begränsa den till en tiondedel, som ännu mera genom fastställande af ett absolut röstmaximum af 1,000 fyrkar.

Om jag nu också skulle vara med om någon begränsning af den kommunala rösträtten på sätt friherre Palmstierna föreslagit, måste jag dock vidhålla, att man bör bestämdt afskilja de tillfällen, då landstingsmän eller elektor för landstingsmäns väljande utses. Det är många, som frukta, och det är andra, som hoppas, att en förändring af den kommunala rösträtten skulle medföra en förändring af Första Kammarens sammansättning. Det är svårt att afgöra, hvilken verkan en begränsning skulle hafva i detta afseende. Det finnes landsting, på hvilkas sammansättning en begränsning af den kommunala rösträtten antagligen icke skulle inverka. Men det finnes andra, synnerligast landsting i mellersta Sverige, der antagligen en annan pluralitet skulle komma till stånd genom en dylik begränsning. Jag har sett, hvilket inflytande en begränsning skulle hafva inom vissa län, och jag måste hysa den fruktan, att inom dessa län följden skulle blifva en förskjutning af magten inom landstingen. Skall en förändring ske, är det derför åtminstone min bestämda åsigt, att man bör undantaga val af landstingsmän. Men en ändring af författningen i sådan riktning lär ej vid denna riksdag kunna åstadkommas, och förenar jag mig derför med dem, som yrkat afslag såväl på utskottets hemställan som på motionerna.

*Lagförslag
ang. ändrad
lydelse af
vissa §§ i för-
ordningen om
kommunal-
styrelse på
landet.*

(Forts.)

Herr Tamm, Hugo: Då jag år 1894 var med om den skrifvelse, hvori Riksdagen uttalade sig för, att en begränsning af den kommunala rösträtten skulle ske, var jag det med full öfvertygelse derom, att en sådan begränsning borde blifva en realitet och icke blott ett tillfälligt önskemål. De skäl, som jag då hade äran anföra, ega för mig fortfarande gällande kraft.

Jag förstår icke fullt våra motståndares uppfattning i detta stycke. För dem framstår, vill det synas mig, kommunen mera som ett affärsföretag, i hvilket allt skall bestämmas efter de penningbelopp, som insättas deri. Enligt min mening är kommunens högsta mål att sörja för fattigvård, skolundervisning och dylikt. Detta är målet. Penningarne äro blott medel. Att uteslutande efter medlet bestämma den magt, som tillkommer kommunens medlemmar, kan jag för min del icke finna vara fullt riktigt. Uppstår inom en kommun ett sådant förhållande, att all magt och beslutanderätt hvilar i en hand, blir säkert den naturliga följden — jag vågar påstå i motsats mot hvad en talare nyss sade, att erfarenheten äfven visat det — att magtmissbruk lätt eger rum. Säkert är, att, der så stor magt tillkommer en röstegande, intresset hos de andra medlemmarne af kommunen att lösa kommunens uppgifter minskas allt mera. Det är lätt, när man har magten, det är lätt, när man står i en kompakt majoritet,

*Lagförslag
ang. ändrad
lydelse af
vissa §§ i för-
ordningen om
kommunal-
styrelse på
landet.
(Forts.)*

att säga, att allt är bra. Men tillhör man en minoritet, känner man trycket af majoriteten, då ändrar man lätt syn på tingen. Detta eger sin tillämpning på många områden.

Deremot tror jag för min del icke mycket på, att det föreligger någon fara för, att de stora röstegandena skulle förlora sitt inflytande i följd af en begränsning af den kommunala rösträtten. Om en person, som sitter inne med en stor förmögenhet, verkligen vill utträtta något och duger till något, har han många medel i sin hand att utan envälde göra sin vilja gällande; och duger han icke till något, är det sannerligen ej lämpligt, att han innehar en så hög magtställning.

Den, som påstår, att, om en begränsning genomfördes, de stora röstegandena skulle blifva synnerligen betungade, i det de små röstegandena skulle komma att votera på det sättet, att den ekonomiska bördan skulle allt för tungt falla på de förmögna, har efter min mening icke reda på, huru förhållandena gestalta sig i verkligheten. Den mindre förmögne är mycket räddare att utbetala sin qvotdel än den förmögne att utbetala sin, äfven om denna är betydligt större.

Då jag, herr talman, icke kan gilla det förslag, som föreligger, att särskildt inskränka bolagens rösträtt, kommer jag till det slutresultat, att jag yrkar bifall till herr Zetterstrands reservation. Jag befarar, att icke heller i år något framsteg kan göras i denna fråga. Och jag tror, att det klokaste de kunna göra, som verkligen vilja en reform, som anse en sådan billig och rättvis, är att allt mera och mera sluta sig tillsammans om ett förslag, som kan förena anhängarne af en reform i den kommunala rösträtten. Ett sådant är i min tanke det s. k. Sidenbladhska förslaget. Derför anhåller jag, herr talman, om bifall till herr Zetterstrands reservation.

Herr von Ehrenheim: Jag erinrar mig visserligen icke, när jag sista gången yttrade mig i denna fråga, men jag minnes mycket väl, att när jag gjorde det, motsatte jag mig hvarje förändring i den kommunala rösträtten. Min uppfattning af frågan har sedan dess modifierats. Den utveckling i tänkesätten, som under tiden egt rum på alla områden, och många af de lagstiftningsåtgärder, som sedan dess vidtagits, hafva närmast kommunernas medlemmar af det ena och det andra slaget till hvarandra, så att jag anser icke, att man nu, såsom jag då gjorde och såsom en föregående talare äfven har gjort, längre får se frågan uteslutande från den politiska synpunkten. Ser jag den således från den andra synpunkten eller den kommunala, så lär det väl svårigen kunna nekas och har knappast här nekats, att det nuvarande tillståndet innebär en risk för envälde och fåvälde, som, förekommande inom så många kommuner, icke rätt väl kan försvaras eller rätt väl kan anses öfverensstämma med den sjelfstyrelse,

som ju är kommunalförfattningarnes syfte. Är jag således beredd att understödja ett förslag om förändring i fråga om den kommunala rösträtten, så kan jag deremot alls icke vara med om lagutskottets förslag. Den förste talaren ådagalade på ett fullständigt sätt, att den begränsning af den kommunala rösträtten, som der är föreslagen, eller att en enda person icke skulle kunna öfverrösta hela den öfriga kommunen, om denna är enhällig, är fullkomligt skenbar, och hvad beträffar den begränsning, den undantagsbegränsning af bolagens rösträtt, som lagutskottet har föreslagit, så strider den fullkomligt mot min uppfattning af den ställning, som bolagen intagit, och de skyldigheter, som samhället har mot dessa för hela utvecklingen så viktiga institutioner. Jag hade vid förra riksdagen med anledning af någon annan fråga — jag minnes nu icke hvilken — tillfälle att uttala mina åsikter härom och jag skall aldrig försumma att påminna om hvad bolagen och bolagsinstitutionen gjort för Sverige och att framhålla, att man följaktligen icke får draga i härnad mot dem och försätta dem i en ofördelaktig undantagsställning. Särskildt förekommer mot den bestämmelse, som här är föreslagen, att — under det att lagstiftningen ju skulle utgå från det syftet att begränsa den kommunala rösträtten för de stora röstegarne — den inskränkning uteslutande för bolagen, som här är föreslagen, i stället kommer att öka och i vissa fall väsentligt öka betydelsen af den privata rösträtten, det privata öfverväldet i kommunerna. Jag skulle i det afseendet kunna citera exempel, men det kan jag ju icke behöfva, ty det ligger ju alldeles uppenbart för hvar och en, att om man begränsar en eller två stora röstegandes röstetal till en tjugondedel af kommunens hela röstetal, men låter samtliga öfriga stora röstegande stå qvar med samma röstetal som förut, så blir dessa sistnämndas rösträtt ofantligt mycket mera betydande och följaktligen enväldet eller fåväldet ännu mycket större än förut, och det kan väl icke rimligtvis vara ett godt resultat af en reform, som är afsedd att utjemna förhållandena.

Under sådana förhållanden återstår det ju för mig att bestämma, hvilket af de ändringsförslag, som blifvit framställda, jag anser mig kunna biträda, och jag vill då ansluta mig till herr Zetterstrands förslag. Det ligger naturligtvis alltid något godtyckligt i hvarje begränsning, och man kan icke gifva några bestämda skäl för de olika begränsningar, som blifvit föreslagna; men den relativa begränsningen i ifrågavarande förslag synes mig vara praktiskt lämplig öfverallt, så vida man verkligen vill vinna det resultatet, att kommunernas medlemmar i allmänhet skola få någon betydelse för besluten, och den absoluta är med afseende å kommunernas olika storlek behöflig, om den relativa skall få någon betydelse.

För öfrigt öfverensstämmer ju denna ändring med den lagstiftning, som för omkring 30 år sedan antogs för städerna, och vi hafva ju således deri ett prejudikat.

*Lagförslag
ang. ändrad
lydelse af
vissa §§ i för-
ordningen om
kommunal-
styrelse på
landet.
(Forts.)*

Lagförslag
ang. ändrad
lydelse af
vissa §§ i för-
ordningen om
kommunal-
styrelse på
landet.
(Forts.)

Jag anhåller således att få instämma med den förste talaren, herr Walldén.

Herr Hasselrot: Lagutskottet har vid behandlingen af denna fråga utgått derifrån, att det måste räkna med de möjligheter och den stämning, som i denna sak möjligen kunde förefinnas i Riksdagen. Lagutskottet hade sig då bekant, att båda kamrarna år 1894 aflåtit en skrifvelse till regeringen med det principiella uttalandet, att de önskade en begränsning af den kommunala rösträtten, och denna kammare har år 1898 antagit ett förslag till sådan begränsning, alldeles öfverensstämmande med det, som nu föreligger och som då framlades af Kongl. Maj:t. Nu torde det väl ändå vara gifvet, att om man är ense derom, att en begränsning skall göras, så bör denna begränsning göras så försigtigt som möjligt; man bör gå sakta i den rätta riktningen och icke taga steget så långt, att man möjligen nödgas taga steget tillbaka. Då tror jag, att lagutskottet har valt den försigtigaste och klokaste utvägen, när det ifrågasatt en begränsning af aktiebolagens rösträtt. Nu har emellertid af flere talare förklarats, att man skulle utöfva något slags bestraffning mot bolagen genom att på detta sätt göra undantag för en viss kategori. Jag ber då att få påpeka, att i detta fall får man icke hålla på några principer, utan rätta sig efter de praktiska förhållanden, som finnas i vårt land, och det måste dock erkännas, att det just är de stora bolagen och det öfvervälde, som de i vissa trakter fått genom sina många röster, som åstadkommit den väsentliga oviljan mot de nuvarande förhållandena. Det är i regeln icke så farligt med den enskilde, store egendomsegaren eller industriidkaren. Han drifver sitt yrke med mera personlig hänsyn till förhållandena inom kommunen, under det att aktiebolagen verka, så att säga, mera opersonligt. Deras verksamhet är rigtad på ekonomisk vinst, det är deras hufvudändamål, åtminstone i regeln, och den person, som är disponent för ett bolag, har i aktieegarnes intresse att se till, att utdelningen blir så stor som möjligt. Jag erkänner villigt, att bolagen ofta se på sina arbetares och äfven kommunens bästa, men grundregeln är dock, att bolagen i första rummet få lof att se på sina delegares fördelar. Detta gör, att man hos aktiebolagen icke kan påräkna så mycken hänsyn till kommunens bästa som hos den enskilde medlemmen af densamma.

Då invänder man: hvarför skall under sådana förhållanden endast industriaktiebolagens rösträtt minskas, under det att de jordbrukande aktiebolagen få behålla sin? Jo, det antyddes af den förste ärade talaren; det är så, att de industriella bolagens rörelse är mycket vexlande. Icke nog med, att den stundom rent af nedlägges, utan det kan hända, att ett dylikt bolags rörelse det ena året gifver hög afkastning, men det andra året går dåligt — och då har bolaget ingenting att skatta för. Jag vill taga ett

exempel. Ett bolag, som ett år har mycket högt röstetal, dikterar då en kommuns beslut att upptaga ett lån på 20 å 30 års afbetalning, andra året och kanske många följande år gå bolagets affärer dåligt, dess inkomster och följaktligen dess fyrktal sjunker, och de andra medlemmarne af kommunen få då så godt som ensamma betala den årliga amorteringen. Annorlunda med ett jordbruksbolag; äfven om det sköflar sin skog och egendomens taxeringsvärde förminskas, så finnes dock alltid mycket kvar af densamma, som har ett visst taxeringsvärde och som för framtiden kan deltaga i de utgående skatterna.

*Lagförslag
ang. ändrad
lydelse af
vissa §§ i för-
ordningen om
kommunal-
styrelse på
landet.
(Forts.)*

Jag tror således, att om någon begränsning skall göras — och en försigtig begränsning — så bör den i främsta rummet göras med afseende å de industriella aktiebolagens rösträtt. Detta är också anledningen till, att lagutskottet kommit med detta förslag. Lagutskottet har dock i sitt betänkande, såsom kammaren behagade finna, alldeles icke ställt sig ovilligt gent emot en ytterligare relativ begränsning, men deremot bestämdt motsatt sig hvarje absolut röstmaximum. Ytterst osannolikt torde emellertid vara, att båda kamrarna nu komma att fatta samma beslut, och då gäller det att vid sammanjemkningen kunna komma till det slutliga mål, som man vill vinna.

Hvad som hufvudsakligen anförts mot all förändring är, att den kommunala rösträtten ligger till grund för Första Kammarens sammansättning och att det följaktligen skulle vara farligt att i någon mån rubba denna grund; och det har sagts, att de radikale hoppades lika mycket i den rigtningen af denna förändring, som de konservative fruktade den. Jag tror, att båda misstagit sig. Det är ju gifvet, att begränsningen kan göras så stor, att den kommer att inverka på Första Kammarens sammansättning. Men med det förslag till begränsning, som lagutskottet framställt, kan jag icke förstå, att något sådant kan vara att befara. Om kammaren betänker, huru ringa det antal kommuner i vårt land är, der enligt statistiken majoriteten skulle kunna omkastas genom den ifrågasatta begränsningen, och om kammaren vidare betänker, huru spridda dessa kommuner äro öfver hela landet, så torde kammaren kunna medgifva, att det knappast är tänkbart, att majoriteten af de elektor, som komma till häradsrätterna för att välja landstingsmän, skulle kunna förändras, och ännu mindre att landstingsmännen, som väljas med hänsyn till så många andra förhållanden, skulle till följd af omkastning i en eller annan kommun åstadkomma en sådan befarad förändring i landstingens hållning. Mig åtminstone förefaller detta vara en otänkbar följd af några stycken aktiebolags begränsning i afseende å kommunal rösträtt.

Är man således öfvertygad om, att någonting bör göras och, särskildt med hänsyn till medkammaren, att någonting bör göras i år, så tror jag, att man för närvarande gör klokast i att godkänna lagutskottets förslag, hvartill jag tillåter mig yrka bifall.

*Lagförslag
ang. ändrad
lydelse af
vissa §§ i för-
ordningen om
kommunal-
styrelse på
landet.*

(Forts.)

Herr Lybeck: Billighet och rättvisa synes mig fordra, att en inskränkning göres i den kommunala rösträtten på landet, och huru orimligt den nuvarande lagen verkar, skall jag tillåta mig illustrera med ett exempel från den ort jag representerar. Jag vill på förhand säga, att jag icke skall blifva lång.

Frågan gälde bidrag till vår enskilda jernväg. Dervid inträffade, att en person kunde på grund af högt fyrktal såväl för jordbruk som för industri, ensam besluta om det belopp, för hvilket kommunen skulle teckna sig. Beloppet, som var mycket stort, upplånades på 40 års amortering. Efter få år hade fyrktalet från industrien betydligt sjunkit och således inkomsterna för kommunen betydligt minskats, och den dag, som i dag är, har kommunen från den industri, som fälde utslaget, under loppet af många år icke haft ett öres inkomst. Här af torde man finna det orimliga i nu gällande lag, och jag vågar säga, att den innebär en fullkomlig parodi på kommunal sjelfstyrelse.

Jag befarar icke som en ärad ledamot på upplandsbänken, att det blott är liberaler och radikaler, som vilja komma åt någon politisk magt. Det fruktar jag icke för, ty jag är viss om, att Första Kammaren aldrig kommer att skänka sitt bifall till sådana förslag, att dess sammansättning på något sätt äfventyras. Jag tror deremot, att frågan är af ekonomisk natur. Det mindre fyrktalet åstundar att i kommunens ekonomiska angelägenheter hafva något litet att säga och besluta och icke — såsom fallet nu är i många kommuner — rakt ingenting.

Jag är icke tilltalad af lagutskottets utlåtande, emedan jag icke tycker om den tjugonedel, som der är föreslagen. Jag vill icke, att bolagen skola komma i något slags undantagsställning. Hvad jag skulle önska vore en inskränkning jemväl för jordbruket på samma gång som för aktiebolagen.

Jag tycker icke om herr Zetterstrands reservation; den tilltalar mig icke alls på grund af bestämmelsen om det absoluta röstmaximum, som jag tycker är synnerligen olämpligt valdt.

Jag kommer därför att yrka bifall till lagutskottets utlåtande under förhoppning, att en sammanjemkning skall kunna ega rum och att lagutskottet då återkommer med ett utlåtande, som af kammaren kan accepteras.

Jag yrkar bifall till lagutskottets förslag.

Herr Boström, Filip: Under de år, jag haft den äran tillhöra Riksdagen, har jag alltid tillhört den grupp inom denna kammare, som ansett lämpligt att begränsa den kommunala rösträtten. Jag har vid alla de voteringar, som i denna fråga förekommit under denna tid, röstat för en sådan begränsning, och jag har vid utöfningen af mitt embete haft tillfälle att i underdånigt utlåtande på grund af den senaste kommunalskattekomiténs förslag uttala mig i ämnet. Jag uttalade då min anslutning till den af

herr Sidenbladhs framlagda reservationen. Jag ansåg nemligen, att, samtidigt med att man gjorde en begränsning nedåt, detta relativa röstmaximum måste kompletteras med ett absolut sådant, därför att det förra verkar så godt som uteslutande på de mindre kommunerna och deremot det absoluta på de större.

Den förste ärade talaren har nu så utförligt uttalat alla de skäl, som jag skulle kunna anföra för ett bifall till detta förslag, att jag icke vill trötta kammaren med att upprepa desamma. Jag hyser nemligen den uppfattning, att, om något skall göras för att gå medkammarens 20-åriga önsknings i detta hänseende till mötes, man då icke kommer långt med det förslag, som kammarens ärade vice talman i början af debatten framlade. Jag tror, att så många omständigheter tala för, att någonting nu göres i denna för hela vårt land så viktiga fråga, som nu står på dagordningen, att man icke längre får slå döförat till för en förändring, som inom hela landet är så efterlängtd som en utsträckning af den kommunala rösträtten. Jag anser därför, att det vore lyckligt, om frågan i år kunde lösas, och jag tillåter mig, på grund af hvad jag nu haft äran i korthet anföra, yrka bifall till det af herr Walldén framställda förslag.

*Lagförslag
ang. ändrad
lydelse af
rissa §§ i för-
ordningen om
kommunal-
styrelse på
landet.
(Forts.)*

Herr Benedicks: Vår ärade vice talman och den siste ärade talaren hafva framställt ett förslag, som onekligen har sina stora skäl för sig ur opportunitetssynpunkt. Men, mina herrar, den synpunkten kan jag icke dela. Jag vill icke vara med om att, när det gäller ett af representationens förnämsta syften — det att kunna värna vårt land — dermed sammankoppla andra saker, som icke höra dit. Jag anser, att denna fråga bör afgöras fullkomligt sjelfständigt. Skall man gå in på en sammankoppling af dessa frågor, då komma vi icke blott in härpå, utan då komma vi med samma skäl att gifva efter i fråga om den allmänna rösträtten.

Jag anser således för min del, att denna ståndpunkt icke kan bibehållas. Men, mina herrar, när en lag skall förnyas, då bör man väl, innan man antager den nya lagen, vara öfvertygad, icke blott att den gamla lagen är dålig, utan äfven att den nya är bättre. Nu är här fråga om att skaffa en ny, konstlad majoritet inom kommunerna. Huru kan man nu i afseende på det påståendet — på hvars sanning jag dock hört ytterst få exempel anföras — att något verkligt missbruk inom kommunerna skulle egt rum, vara säker på, att icke bruk uppfattats såsom missbruk. Det är esomoftast fallet, och därför är väl bruket icke förkastligt. Den nya majoritet, som skall skapas med konstlade medel, kan deremot med största sannolikhet påstås hafva stora förutsättningar för att komma att göra sig skyldig till missbruk, då dess beslutanderätt ju icke står i öfverensstämmelse med dess betalnings-skyldighet. Under nuvarande förhållanden har en ledamot af kommunen — han må nu vara enskild person eller representant

*Lagförslag
ang. ändrad
lydelse af
vissa §§ i för-
ordningen om
kommunal-
styrelse på
landet.
(Forts.)*

för ett bolag — åtminstone två hållhakar på sig: den ena är det ekonomiska intresset och den andra är det moraliska ansvar, som han är skyldig sig själf och dem han representerar.

Jag vill icke, efter så mycket härom ordats, tillägga något om bolagen. Men jag vill med afseende å nedsättningen af deras rösträtt så långt som till en tiondedel påminna om, att härigenom vår uppspirande industri — som på många ställen är identisk med bolagen — skall utsättas för risken att blifva besegrad af sina egna arbetare; och för att finna hvad detta kan betyda, behöfver man blott tänka på strejker och dermed sammanhängande förhållanden. När det då gäller »vara eller icke vara» för den ene eller den andre, så kunna arbetarne — om nedsättningen göres så stor — helt enkelt själfva på laglig grund besluta om bildande af kassor till understöd, som de själfva i främsta rummet få uppbära. Industrien skulle således icke blott lida genom själfva strejken, utan dessutom genom att nödgas utbetala stora summor i understöd — och till hvem? Jo, just till sina egna motståndare! Konsekvensen häraf kan blifva den, att industrien tvingas, för att undvika dylika eventualiteter, att flytta in till städerna, der stadsfullmäktige åtminstone icke ännu beträddts med egenlyttiga bevekelsegrunder. De äro mera själfständiga, än som kan vara möjligt i en kommun på landet, der industrifyrkarne hafva att strida mot jordbruksfyrkarne.

Men, mina herrar, det hufvudsakliga skälet, som gör, att jag icke kan vara med om något af de framställda förslagen, är, att den politiska rösträtten härvid icke är undantagen. Många af herrarne tycka, att det gör väl detsamma, det blir ingen förändring. Jo, det ligger i sakens natur, att här blir en förändring. Ty, mina herrar, här är det icke såsom i England, der bördens skapar rättighet att sitta i första kammaren, icke såsom i Italien, der konungen utnämner alla ledamöterna, icke såsom i Preussen, der begge systemen äro förenade. Nej, här finnes det en enda grund, som lagstiftningen är byggd på, och det är förmögenheten, icke därför att det är förmögenhet, utan därför att förmögenheten har någonting att förlora och därför måste vara konservativ; och konservatism måste finnas i ett lands konstitution lika väl bevarad som någonsin liberalismen, hvilken man i allmänhet så mycket omhuldar. Vår kammare har genom den ställning, som den åt sig förvärfvat, åstadkommit resultat, som jag tror, att många andra länders representationer skulle afundas oss. Vår Första Kammare har skapat skydd åt näringarne, den har omorganiserat armén, den har omorganiserat flottan, den har intagit en fast ställning gent emot anspråken från vårt broderland. Skulle vi nu förändra denna kammares sammansättning, så tror jag för min del, att det vore bland de mest ödesdigra steg icke blott i ekonomiskt afseende, utan äfven och framför allt i politiskt. Vi hafva att tänka på vår skyldighet att till våra

efterkommande öfverlemna ett land med lika lyckliga förhållanden. som vi nu lefva uti, och en ändring i nu föreslaget syfte kan *aldrig* gå tillbaka.

Det är därför, som jag, herr vice talman, yrkar afslag.

Friherre Gripenstedt: Af de många talare, som uppträdde i frågan, har endast ett fåtal yrkat rent afslag. Jag tror, att den opinion, som gifvit sig till känna, för att frågan må vinna sin lösning, kan vara tillräckligt svar på två af dessa talares anmärkningar. Men en talare på malnöbänken förutsatte, att kommunalskattekomitén skulle komma med ett sådant uppslag, att det derför vore skäl uppskjuta frågan om rösträttens begränsning. Jag vet icke hvad kommunalskattekomiténs arbete kan leda till, men är alldeles öfvertygad derom, att en begränsning genom relativt röstmaximum, såsom lagutskottet ifrågasatt, under inga förhållanden kan verka hämmande på några eventuella skattereformer, vare sig kommunalskattekomiténs eller några andras. Helt annorlunda ställer sig saken, om man besluter sig för ett absolut maximum. Då kan man tänka sig, att det kan skära i hop. Men för min del anser jag, att så goda skäl kunna anföras mot ett absolut maximum, att detta redan nu kan affärdas.

Som jag redan antydtt, är jag emot hvarje absolut röstmaximum och skall anföra några skäl för min mening. Till en början skulle det verka högst egendomligt, om bevillningen blefve höjd t. ex. till dubbla beloppet. Man kan tänka sig, att statens behof kräfde något dylikt, så att man i stället för en procent finge betala två. I och med detsamma blefve fyrktalet fördubbladt i kommunerna. Den, som året förut haft 1,000 fyrkar, skulle få 2,000 fyrkar, men endast rösta för 1,000, om detta vore satt som absolut maximum. Han skulle få sitt inflytande i kommunen reduceradt till hälften mot hvad han hade förut. Men äfven efter nuvarande fyrktalssättning skulle i stora kommuner, såsom lagutskottet påpekar, tusen fyrk knappast spela någon rol. Det har nämnts, att i de största kommuner finnas 200,000 fyrkar; om man nu begränsade rösträtten till ett maximum af 1,000 fyrkar, blefve följden en begränsning till en tvåhundrededel. Detta synes mig något våldsamt. Det har talats om städerna, men der äro förhållandena helt olika. I en stad finnas många invånare, som hafva inkomst af 10,000 kronor och som på grund deraf blifva toppade af röstskalan, så att ett slags jemlikhet blir ävågabragt. I en landskommun blir det deremot högst ett par, som drabbas af denna begränsning. Detta är redan i och för sig en stor skilnad. Dessutom bör märkas, att i städerna den relativa begränsningen, ehuru satt till $\frac{1}{50}$ af röstetalet inom kommunen, icke verkar till fyllest, derför att det är så många stora inkomstbelopp, som beskattas, att knappt någon kommer upp till $\frac{1}{50}$ af summan, åtminstone i de större städerna. Man måste därför för städerna tillgripa

Lagförslag ang. ändrad lydelse af vissa §§ i förordningen om kommunalstyrelse på landet.

Forts.

*Lagförslag
ang. ändrad
lydelse af
vissa §§ i för-
ordningen om
kommunal-
styrelse på
landet.
(Forts.)*

absolut maximum. För landskommunerna synes detta mig deremot alldeles obehöfligt. Men det är en ännu större skillnad än den nämnda mellan stad och land. Denna har påpekats af friherre Palmstierna och ligger deri, att i städerna rösträtt utöfvas endast för att välja stadsfullmäktige. Der är det kommunala styrelsesättet medelbart, men på landet omedelbart. Detta är för mig af så afgörande betydelse, att jag redan därför icke kan förorda ett absolut röstmaximum för landskommunerna. Deremot är det relativa röstmaximum under alla förhållanden anpassligt. Under hvilka skatteförordningar som helst kan det med kraft användas.

En annan meningsskiljaktighet här i kammaren gäller bolagen. Frågan är, huruvida dessa skola begränsas strängare eller lika med andra. De flesta, som uppträdt, säga, att bolagen icke skulle ställas i mindre gynsam kategori än andra röstberättigade. Jag vill dock erinra, att bolagen icke böra jämföras med enskilda personer. De äro juridiska personer, som icke kunna rösta sjelfva, utan *måste* företrädas af en disponent eller annan, som förer deras talan, hvilket icke är fallet med enskilde, och detta ombud kan till bolagets röster oftast lägga ett betydligt personligt röstetal. Dertill kommer, att bolagen äro sammansatta af så många, att deras rösträtt på sätt och vis kan sägas strida mot andemeningen i kommunallagarna, enligt hvilken en person icke får föra talan på grund af fullmakt för mer än *en*. För bolagen föres talan för många, om man räknar aktieegarne. Det kan därför sägas vara riktigare, på samma gång som mera effektivt, att gå den vägen, som på 1860-talet ifrågasattes, eller att låta utdela rösträtten på aktieegarne i stället för att låta dem rösta samfäldt såsom en enhet. Detta sätt stöter dock på så stora praktiska svårigheter, att man måste öfvergifva tanken derpå. Äfven har tidigare föreslagits, att, der aktierna äro ställda på innehafvaren, bolagen skulle mista all rösträtt, således ett vida större ingrepp än det nu ifrågasatta. För min del anser jag de anförda skälen tala tillräckligt för, att bolagen ställas i en något olika kategori mot de enskilde. Men oafsedt de teoretiska skälen, tror jag, att, om en verklig utredning komme till stånd om i hvad mån missbruk i kommunerna egt rum eller berättigade anledningar till missnöje der förekommit, det åtminstone i de flesta fall varit bolagens skuld, att sådana missbruk och anledningar dertill yppats. Detta synes ligga i sakens natur. Disponenten, som för bolagets talan, måste tänka mera på bolagets intresse än kommunens. Jag vill visst icke sätta bolagen i någon straffklass — jag vet icke, om uttrycket i dag användts, men förut har det brukats — ty jag anser bolagen hafva gjort mycket godt i vårt ekonomiska lif, men jag anser det rättvist, att de vid en begränsning af rösträtten betraktas något olika än de enskilde. Jag är för en begränsning af den kommunala rösträtten på landet, men endast en relativ begränsning och en starkare sådan för bolagen. Något absolut röstmaximum kan jag ej godkänna.

På grund af hvad jag sålunda anført, anhåller jag om bifall till utskottets hemställan.

Herr Trygger: Jag skall anhålla att få säga några ord i denna fråga för att motivera det sätt, hvarpå jag kommer att afgifva min röst.

Jag kan icke rösta för lagutskottets förslag. Det slags lagstiftning, som här af lagutskottet är föreslagen, tilltalar mig verkligen icke alls. Det förefaller mig, som om lagutskottets förslag ej heller skulle kunna tillfredsställa någon annan. Samtidigt innehåller det en principiell obillighet. Det gifves sannolikt icke någon vän af den kommunala rösträttens begränsning, som blir nöjd blott dermed, att ingen får rösta för högre röstetal, än som sammanlagdt tillkommer öfriga röstegande inom kommunen. Det är redan påpekadt, huru lätt det, äfven med en sådan begränsning, skulle vara för den, som röstar för hälften af kommunens fyrktal, att derinom bilda majoritet. Kan det då af någon anses vara ett riktigt sätt att skriva lagar att affatta dem så, att de äro i så hög grad lätta att kringgå?

Vill man verkligen tillmötesgå krafven på begränsning af röstetalen, bör detta ske på ett sätt, som tillfredsställer någon människa, men detta lagutskottets förslag är icke egnadt att väcka tillfredsställelse på något håll. Att bifalla detsamma skulle enligt min tanke endast visa svaghet; ett sådant beslut skulle visa, att man vill göra något, men ändock icke gör någonting.

Hvad åter beträffar den ifrågasatta begränsningen af aktiebolagens röstetal, så är det för mig principvidrigt att behandla aktiebolagen medelst undantagslagar, och ej heller kan jag förstå — om man nu vill begränsa aktiebolagens rösträtt — hvarför begränsningen ej skall göras allmän, utan inskränkas till fyrktalen för andra beskattningsföremål än jordbruksfastighet.

Börjar man här med en undantagslag för aktiebolagen, så komma vi snart in på en riktig förföljelselagstiftning angående dem, och ett sådant förhållande tror jag icke skulle vara nyttigt för vårt land. Aktiebolagen hafva stora uppgifter och hafva äfven visat sig fylla dessa till stort gagn för landet.

Om jag nu icke kan biträda lagutskottets förslag, kunde man ju tänka, att jag skulle kunna vara med om något annat förslag, som innebure ett verkligt tillmötesgående mot önskningarna om begränsning af röstetalen. Detta är dock ej händelsen under nuvarande förhållanden, ty enligt min åsigt, som sammanfaller med några föregående talaresh, bör denna rösträtsfråga icke lösas, förrän man lossat dess samband med Första Kammarens sammanläggning. Upplöses detta samband, skall åtminstone jag för min del gerna vara med om en reform i afseende å den kommunala rösträtten, om hvars rättighet jag kan blifva öfvertygad, men så

*Lagförslag
ang. ändrad
lydelse af
vissa §§ i för-
ordningen om
kommunal-
styrelse på
landet.
(Forts.)*

*Lagförslag
ang. ändrad
lydelse af
vissa §§ i för-
ordningen om
kommunal-
styrelse på
landet.*

(Forts.)

länge sambandet ännu består, är det för mig omöjligt att vara med om någon som helst förändring härutinnan.

Jag ber att få yrka afslag å utskottets förslag.

Herr Bergendahl: Mot den högt ärade talaren på södermanlandsbänken, som nyss nämnde, att det i hela landet gick en rörelse till förmån för inskränkning af den kommunala rösträtten, vågar jag inlägga en liten gensaga. Min erfarenhet från Skaraborgs län säger icke detsamma. Men det var icke med anledning häraf jag begärde ordet. När herr Trygger nyss nämnde, att det skulle visa svaghet hos Första Kammaren, om den vore med om ett sådant förslag som det, lagutskottet framställt, vill jag deremot säga, att jag icke är af samma uppfattning, ty genom lagutskottets förslag tillmötesgår man just de kraf, som varit ursprung till rörelsen, ty dessa kraf hafva gått ut på inskränkning i afseende å bolagens rösträtt. Nu är det icke så farligt dermed, ty inskränningen berör icke bolagens egande jordbruksfastighet, och i allmänhet får man väl anse, att solida bolag å landet äro egare af jordbruksfastighet och i flera fall i stor utsträckning. Men den berör alla dessa mindre bolag, som kunna existera det ena året, men det andra året hafva upphört, hvarpå talaren på smålandsbänken nyss anförde exempel. Dessa kunna hafva åstadkommit och ådragit kommunen stora utgifter, som kommunen får dragas med, sedan bolagen redan upphört. Detta kan ega rum i stor skala.

Jag är således benägen att ingå på lagutskottets förslag; dock tycker jag, att ansatsen mot bolagen är något för stark. Jag är derför gerna med om att förena mig om vice talmannens yrkande derom, att bolagens rösträtt skulle begränsas blott till en tiondedel af kommunens hela röstetal. Med afseende på det yrkande, som gjorts om ett biträdande af herr Zetterstrands reservation, ber jag få fästa uppmärksamheten på, att denna grundar sig på en statistik, som är af år 1892. Det är således ganska länge, sedan denna statistik upprättades, helst om man betänker, huru hastigt förändringar skett under de senare åren i vissa kommuner. Nu har lagutskottet visat sig tillmötesgående och sagt, att man bör kunna vara tillfreds med dess förslag, »till dess kommunalskattekomitén framlagt sitt förslag om ändrade grunder för den kommunala beskattningen, då anledning möjligen föreligger att upptaga frågan om genomgripande omarbetning af de nuvarande rösträttsbestämmelserna». Herr Dickson har just nyss påpekat, att man borde afvakta detta förslag, fastän han för sin del ville uppskjuta frågan helt och hållet. Nu har man emellertid förnummit, att kommunalskattekomiténs utlåtande icke kommer att åtföljas af några statistiska tabeller, men jag föreställer mig, att, om på grund af detta regeringen kommer att hos Riksdagen göra någon framställning, denna kommer att åtföljas af på nuvarande förhållanden grundade statistiska uppgifter. Man vet då hvad man har att rätta sig efter.

En talare sade, att den, som länge stått stilla, får taga ett större steg på en gång. Detta är sant, men det är i så fall viktigt att veta, hvarthän man tager steget, så att man icke går ut i det okända. Med anledning af hvad jag anfört, ber jag få yrka bifall till vice talmannens hemställan.

*Lagförslag
ang. ändrad
lydelse af
vissa §§ i för-
ordningen om
kommunal-
styrelse på
landet.
(Forts.)*

Grefve Hamilton: Jag har så många gånger uttalat min tanke i denna fråga, att jag icke behöfver nu precisera min ståndpunkt deri, och jag skulle ej heller hafva begärt ordet, om jag icke uppkallats af en talare på uplandsbänken.

Med rätta har man städse berömt vår kommunala sjelfstyrelse, och de frukter, denna sjelfstyrelse burit inom det stora flertalet kommuner, äro så i ögonen fallande, att de icke behöfva här framhållas, men på den eljest ljusa taflan finnes en mörk fläck, och denna är, att i åtskilliga kommuner icke finnes kommunal sjelfstyrelse, utan herskar der envælde. Kommuner finnas, der en enda person har absolut röstöfvervigt och således kan i sitt hem skrifva beslut, som i stället borde fattas på kommunalstäman. Fara förefinnes ock för att detta kommunala envælde skall vinna framsteg, men faran ligger icke hos de stora jordegarna, ty de stora godsens minskas — de försälgas och delas eller bortarrenderas, dervid rösträtten öfverlåtes på arrendatorn. Nej, från storkapitalets, från storindustriens sida hotar faran, och jag skulle kunna anföra flera exempel på kommuner, der den besuttna jordegareklassen på ett berömvärdt sätt handhaft kommunens angelägenheter, men, sedan en vacker dag en storindustri uppkommit, industriidkaren på grund af inkomsterna från hans industri blifvit enväldig, så att de besuttna jordegarna fullständigt mistat sitt kommunala inflytande.

Jag hemställer till kammarens ledamöter, om ett sådant förhållande är rättvist och om icke andra skäl gifvas än de politiska, på grund hvaraf en ändring i bestämmelserna om den kommunala rösträtten är af nöden. Här behöfver icke vara fråga om konservatism eller liberalism. Hvem kan säga, om icke de besuttna jordegarna äro konservativa och industriidkaren liberal? Det gäller allenast att på många orter skapa kommunal sjelfstyrelse, som nu saknas, och framför allt att skipa rättvisa. Jag kan emellertid icke biträda lagutskottets förslag, utan kommer att ansluta mig till dem, som rösta för herr Zetterstrands reservation. Mina skäl behöfver jag icke anföra, de äro desamma, som af föregående talare å denna sida blifvit framlagda.

Hans excellens friherre von Essen: Såsom ett bland de allvarligaste skälen för en reform i afseende å den kommunala rösträtten har blifvit framhållet, att billighet och rättvisa kräfva, att något inflytande å kommunens angelägenheter lemnas åt alla dem, som deltaga i dess utgifter. Beredandet af ett sådant in-

*Lagförslag
ang. ändrad
lydelse af
vissa §§ i för-
ordningen om
kommunal-
styrelse på
landet.*

(Forts.)

flytande är också en rättvis sak icke blott från den synpunkten, att skatter nu påläggas personer, som enligt gällande kommunala författningar ej hafva något inflytande i fråga om dessa skatters bestämmande, utan framför allt därför, att äfven en mindre utgift på den mindre bemedlade trycker till och med hårdare än en större utgift på den förmögne.

Härtill kommer också en annan olägenhet af de nuvarande förhållandena, hvilken visserligen icke förut blifvit särskildt framhållen, men som för mig i hög grad talar för behovet af en förändring, den nemligen, att intresset för det politiska lifvet och för allmänna ärenden öfver hufvud otvifvelaktigt slappas i ett samhälle, der en stor del af medborgarne icke äro kallade att med hopp om något inflytande deltaga i dess angelägenheter. Historien har klart ådagalagt detta. Der icke något inflytande är tillmätt åt befolkningen i allmänhet, der förslappas intresset och befolkningen tager icke del i allmänna angelägenheter. Och då en sådan orättvisa här förefinnes till skada för samhällets sunda utveckling, måste jag anse det i hög grad önskvärdt, att en reform vidtages, ehuru jag väl kan vitsorda, att en dylik reform, huru den än göres, på många håll kommer att träffa hårdt och måste svida rätt starkt för dem, som nu hafva inflytandet.

Här har sagts, att det icke blifvit ådagalagdt, att under nuvarande förhållanden några missbruk egt rum, och det är sant, att några egentliga klagomål icke förports. Men hvad skulle det tjena till att klaga? Man kan icke klaga öfver en utgift, som beslutats af ett öfvermåttigt röstetal, blott därför att man sjelf ej har sådan rösträtt, att man kan afslå anslagsyrkandet. Det förvånar mig därför ej, att någon offentligen gjord klagan icke förports med anledning af den nuvarande kommunala rösträtten, men deremot vill jag påstå, att det icke saknats anmärkningar från allmänhetens sida om att den i detta fall vill fordra rättvisa. Och jag tror, att det vid hvarje reform är lyckligt, om den verkställes i tid, då ännu ej framträngt sådana kraf på ändring, hvilka kunna oro samhällets lugna utveckling.

Jag håller således före, att tiden nu kan vara inne att här göra en reform, att det icke skadar att nu taga ett litet steg. Jag kan icke vara rädd för en reform, som sker med iakttagande af erforderlig sifferbegränsning och i mindre grad, efter som tiden kan kräfva och folket mognat för deltagande i allmänna ärenden. — Öfriga skäl för en reform hafva framlagts af många föregående talare, och jag kan till god del underskrifva dem, hvilka gått i den riktning jag antydt.

Men såsom jag också framhållit, anser jag det icke kunna skada, om reformen sker smått, och särskildt från politisk synpunkt måste det vara för Första Kammaren fördelaktigt, att den icke göres brådstörtadt. Sådant kunde ur många synpunkter vara betänkligt, men jag skall icke framlägga några detaljer i detta

hänseende. Så många hafva redan anförts, att kammaren kan vara trött på detaljer.

I afseende å den föreslagna absoluta begränsningen till 1,000 fyrk har redan framhållits af friherre Gripenstedt, att det finnes kommuner med ända till 200,000 fyrk och att uti dessa en större egendomsegares eller ett större bolags rösträtt med en sådan begränsning skulle sjunka till en absolut nullitet. Då det gäller det första steget, måste jag anse en sådan begränsning för trång, i all synnerhet som kanske den större delen af kammarens ledamöter skulle helst vara sinnad att ännu en gång afslå alla reformyrkandena. Jag hemställer därför, om det icke kan vara skäl att nu taga det förslag, som innebär det minsta steget, för att visa, att kammaren dock beaktat den stora vigten af den fråga, som föreligger. För min del vill jag därför ansluta mig till det yrkande, som framställts af friherre Palmstierna och som innefattar en relativ begränsning till en femtedel af kommunens röstetal och en absolut till 5,000 fyrk.

Jag tillåter mig att anhålla om proposition å detta förslag.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i afseende på förevarande paragraf yrkats: 1:o) att densamma skulle godkännas; 2:o) af herr *vice talmannen*, att paragrafen skulle godkännas med den ändring, att orden »en tjugonedel» utbyttes mot orden »en tiondedel»; 3:o) att kammaren skulle antaga det förslag till paragrafens lydelse, som innefattades i den af herr Zetterstrand vid ifrågavarande utlåtande fogade reservation; 4:o) af friherre *Palmstierna*, att paragrafen måtte godkännas med följande lydelse: »Röstvärdet skall beräknas efter det en hvar röstegande åsatta fyrktal; dock må ej någon utöfva rösträtt för större antal röster, än som svarar emot en femtedel af kommunens hela fyrktal, eller i något fall för högre röstetal än det, som motsvarar femtusen fyrkar. Der för deltagande — — — grunden.»; 5:o) att paragrafen skulle visas åter till utskottet; och 6:o) att densamma skulle afslås.

Härefter gjorde herr talmannen propositioner i enlighet med dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på afslag å paragrafen vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf herr talmannen hemställde, huruvida kammaren ville till kontraproposition dervid antaga bifall till det under 3:o) här ofvan upptagna yrkande; och förklarade herr talmannen sig finna denna hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Jemväl om kontrapropositionens innehåll äskades emellertid votering, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

*Lagförslag
ang. ändrad
lydelse af
vissa §§ i för-
ordningen om
kommunal-
styrelse på
landet.
(Forts.)*

*Lagförslag
ang. ändrad
lydelse af
vissa §§ i för-
ordningen om
kommunal-
styrelse på
landet.
(Forts.)*

Den, som till kontraposition i hufvudvoteringen angående lagutskottets förslag till ändrad lydelse af § 11 i förordningen om kommunalstyrelse på landet antager det förslag till paragrafens lydelse, som innefattas i herr Zetterstrands vid utskottets utlåtande n:o 30 fogade reservation, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, kommer annan kontraposition för nämnda votering att bestämmas.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—39;

Nej—67.

Härefter upptog herr talmannen hvart och ett af de öfriga fyra yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville till kontraposition i den begärda voteringen antaga bifall till det ena eller det andra af dessa yrkanden, samt förklarade sig finna de härå afgifna svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för deras mening, som ville till kontraposition antaga bifall till det af friherre Palmstierna framställda förslag.

Då votering åter begärdes, uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som till kontraposition i hufvudvoteringen angående lagutskottets förslag till ändrad lydelse af § 11 i förordningen om kommunalstyrelse på landet antager friherre Palmstiernas förslag, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, kommer annan kontraposition för nämnda votering att bestämmas.

Vid slutet af den häröfver anställda omröstning befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—58;

Nej—46.

Härefter uppsattes, justerades och anslogs följande omröstningsproposition för hufvudvoteringen:

Den, som afslår lagutskottets förslag till ändrad lydelse af § 11 i förordningen om kommunalstyrelse på landet, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages friherre Palmstiernas förslag till paragrafens lydelse.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—51;

Nej—53.

§ 21.

Godkändes.

§ 59

Herr Walldén: Jag tillåter mig yrka, att denna paragraf måtte till lagutskottet återförvisas.

Efter härmed slutad öfverläggning visades förevarande paragraf åter till utskottet.

§ 73.

Godkändes

Det vid förslaget fogade formulär till fyrktalslängd.

Herr Walldén: Jag anhåller, att den nu föredragna bilagan måtte återförvisas till lagutskottet.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, visades nu föredragna del af utlåtandet åter till utskottet.

Ingressen och rubriken samt utskottets i utlåtandet gjorda hemställan.

Visades åter till utskottet på särskilda, af herr *Walldén* derom framställda yrkanden.

Vid förnyad föredragning af lagutskottets den 28te och 30 innevarande månad bordlagda utlåtande n:o 31, i anledning af väckt motion om ändring af 11 § i lagen angående sparbanker, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Herr talmannen hemställde, att, som tiden vore temligen långt framskriden, behandlingen af det sista på dagens föredragningslista uppförda ärendet finge uppskjutas till ett annat sammanträde. Härtill lemnade kammaren sitt bifall.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet de under sammanträdet aflemnade kongl. propositionerna.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Stephens* under fjorton dagar från och med den 2 nästkommande april.

Justerades fem protokollsutdrag för denna dag.

På framställning af herr talmannen beslöts, att de under dagen första gången bordlagda ärendena skulle sättas främst på föredragningslistan till morgondagens sammanträde,

hvarjemte kammaren, likaledes på hemställan af herr talmannen, medgaf, att de anslag, som utfärdats till det pågående sammanträdet fortsättande på aftonen, finge nedtagas.

Kammaren åtskildes kl. 4,12 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.